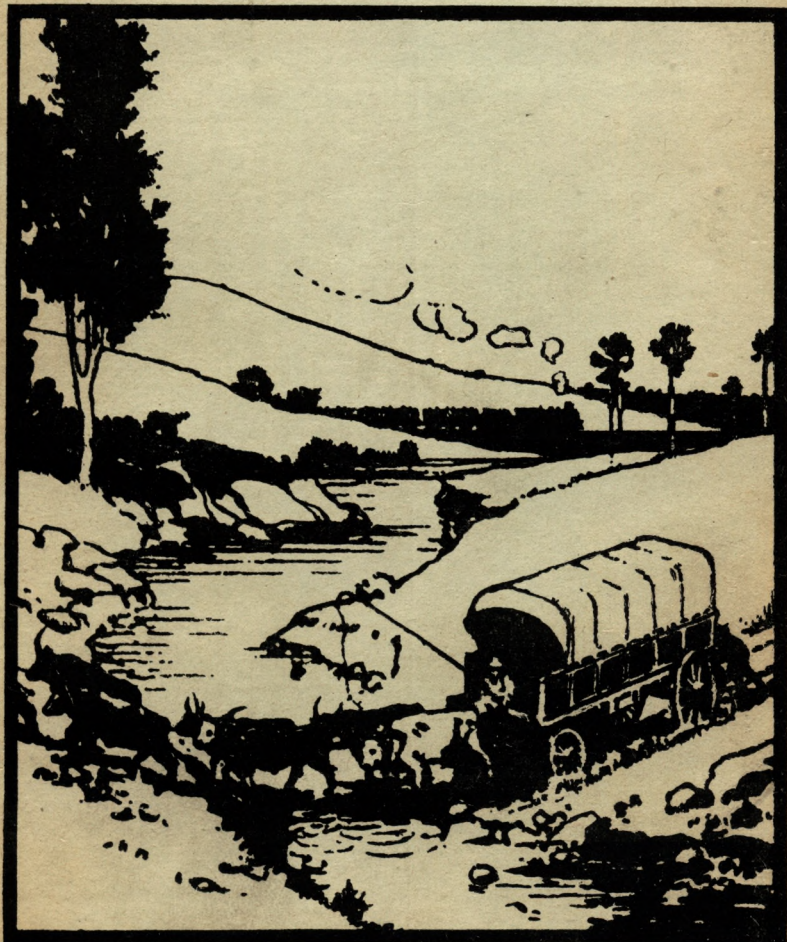

PADISO 2 ^{8/3}

(E SIAMISITSWE)

LIVINGSTONE TSWANA READERS

.....

PADISO
YA
BOBEDI

STANDARD 2

(E SIAMISITSWE KA 1951)

THE LONDON MISSIONARY SOCIETY

TIGERKLOOF, CAPE PROVINCE

SOUTH AFRICA

1952

<i>First edition</i>	10,000,	1940
<i>Reprinted</i>	4,000,	1943
<i>Reprinted</i>	4,700,	1944
<i>Reprinted</i>	3,000,	1946
<i>Reprinted</i>	8,000,	1947
<i>Reprinted</i>	5,300,	1950
<i>Revised edition,</i>	5,000,	1951
<i>Reprinted</i>	10,000,	1952

COPYRIGHT RESERVED

MORIJA PRINTING WORKS
MORIJA - BASUTOLAND

Bantu Studies Dept

MALEBOGO

JM(1) 4727/57

(A LOKWALO LO LO SIAMISITSWENG KA 1951)

Lokwalô lo loša lo, lo lo siamisitsweng gompieno, lo tšhwana fêla le lônê lwa pele, lwa 1940, fa e se ka dithutô di see kae tse di fetotsweng ka kgakololô ya baruta-bana. Dithutô dingwe di tserwe mo lokwalong lwa bogologolo lo go tweng *Dilo tse di tshwanetseng go itsiwe*. Thutô nngwe re e tsere mo koranteng ya ntlhantlha ya Batswana, *Mahoko a Becwana*, e e neng ya gatsiwa kwa Kudumane ka ngwaga wa 1896. E nngwe e fetotswe ka Setswana ka tseletšo ya ANIMAL WELFARE SOCIETY OF S.A.; e nngwe e tserwe ka tseletšo ya *Little Books for Africa*. Thutô ya bonê e tla fitlhêlwa le mo lokwalong *Boswa Jwa Puo*.

Ditšhwantšho tšônê re di baakanyeditswe ke Miss M. Hillhouse, le Mr. M. M. Pemba, le Morulaganyi.

Morulaganyi o eletsa go leboga thata bathusi ba ba ntshitseng diphošô mo lokwalong lwa pele, ba ba ba thusa go rulaganyetsa lokwalô lo loša kgatishô—ebong Mr. D. M. Ramoshoana wa Thabanchu, Mr. R. B. Molefhe wa Tigerkloof, le Mr. K. Kgôpô wa Kanye.

Ke le Morulaganyi,

A. S., Kanye.

Lwetse, 1950

Bakwadi le bafetodi ba dithutô ke ba :

1 S. Modisi	25 T. W. Moeti
3 D. M. Ramoshoana	28 S. Modisi
4 M. S. Kitchin	30 A. S., A. G. Kgasa
5 S. Modisi	31 N. Pula
10 Pesalema 8 : (A.S.)	32 M. Phetlhu
13 B. M. Ratsheko	35 K. Raditladi
20 B. M. Ratsheko	36 A. S.
23 E. Madingoane	38 1 Johane 4 : (A.S.)
39 D. M. Ramoshoana	

DITHUTO

1 Mokotedi	5	22 Nkwê ya India	71
2 Tlou	8	23 Glass	76
3 Androcles le tau	11	24 Kgosi Zamba wa Khonko	79
4 Androcles oa bolêla	14	25 Pampiri	84
5 Pudi le Lengau.	16	26 Phokojê le Mokoko	89
6 Dipeo	21	27 Kapoko le dikgape- tlane	92
7 Ntša e e boikanngô	25	28 Matlo a kapoko	96
8 Letsatsi	28	29 Kwa kgosing	99
9 Nama ya pitsana	32	30 Lefatshe la England bogologolo	102
10 Ngwedi	33	31 Tišô ya Modimo mo go Elija	105
11 Motho e be e le eng ?	37	32 Dikaô tsa Setswana	109
12 Polêlô kaga tau	38	33 Tôpô ya pitse	113
13 Dinônyane tse di sa ageng	41	34 Manyesemane ba tšwa badumedi	115
14 Mekgwa ya Modimo	44	35 Bobelokgale jo bogolo	119
15 Moarabia le pitse ya gagwê	48	36 Pheko	122
16 Dinaledi	51	37 Phenyo ya loratô, 1	129
17 Phifalô ya letsatsi le ngwedi	56	38 Phenyo ya loratô, 2	133
18 Digokgo	58	39 Loratô lwa Modimo	139
19 Aberahama le monna- mogolo	61		
20 Dintsi tsa dinotshe	64		
21 Lošo lwa ga Nzima	67		

MOKOTEDI

Batho ka bontsi re farologanye ka dipopêgô, e seng ka dipopêgô tsa senama fêla, e leng ka tsa mekgwa le megopolô. Bangwe ba tsalwa e le digagapa, ba bangwe e le dibeto, ba bangwe dibônô, ba bangwe dithotha; ba bangwe ba na le dipopêgô tse go ka irang thata go bolêla popêgô ya bônê ka lentšwe le le lengwe fêla. Mokaulengwe wa rona yo re tla ithutang kaga gagwê gompieno, kea bôna popêgô ya gagwê ke ya lesomô je ja bofêlô je; ke go re go ka retela go re ke motho wa popêgô e e ntseng jang: ga go kake ga twe lesilô, kana seeleele, kana sematla. Fêla monna yo, nna ke ne ke ka re ke "le-utlwêla-thokô". Go thata go re a motho yo, o na a itobekantse mogopolô kana a ipolaile pelo ka bomo, ga go itsiwe.

Mo garing ga rona batho, re le ka ditšhaba-tšhaba, go na le dipuô tse ya reng re di bua re bo re natetsha puô—re na le go thetha ka puô bobbe, e re boemong jwa gore re buê puô re tlhamaletse, re nne re potologe, re bapise, re buele puô ditshamekong re sa tlhōafala. Fêla ka mokgwa o o ntseng jalo, e re O bua naê,

ênê Mokotedi, O bo O seka-sekile puô ; e se re gongwe wa iphitlhêla O le mo bothateng.

Ka lobaka longwe go hudugwa, go iwa gae, Mokotedi a tlogêlwa le dirathana mo morakeng.

Ga bônala fa dikgomo di le botsetsi boša, dinamane di sa le dinyennyane. Jalo o na a rêwa ga twe “a salê a tshwarêla bana dikgomo ka mabêlê”, a ba a têwa, “a salê a kolobetsa makukana”. Fa rona re ka bo re utlule puô e, re ko re e tlhalogantse sentlê ; mme ênê [a e utlwa ka

go sele. E re ka mošô le maitseboa a tseye mokaô, a kae dikgomo a di tšhware ka mabêlê ; le makukana a nna fêla mo metsing, a a tsentse mo teng gore a kôlôbê. Bana ba feta ka tlala, ba bangwe ba ba ba thôba ba inaya naga.

Fa gongwe ga twe a bapolê letlalô, ke

go re puô ya re “a le dikologê ka dimapô”. Mokotedi a êla le puô ruri, o sale a tlhôla a eme a dikologa letlalô a tšhotsê dimapô. Fa O no O ka raya Mokotedi wa re, a yê “go itaya kgobati”, o na a ka tsaya thupa a itaya kgobati ka nnete. Jaaka lobaka longwe fa koloi e wêla mo molapong a rêwa ga twe, “Rêma koloi koo !” Mokotedi a siana a tsaya selêpê a simolola go rêmaka koloi ka selêpê!

Rraagwê o kile a rata go mmolaya. Goa bônala go re, e rile mo nakong ya mabêlê a mo raya a re, “Rêmêla dikgomo lesaka di se ka tsa tlhaga bosigo, tsa ya go ja mabêlê.” Mokotedi a dira fêla jalo, dikgomo tsa nnêla ruri mo sa-keng tsa se ka tsa ya go hula.

Ka lo longwe lobaka ga twe a šwayê nama e bo e nnê bobowa. E rile a sena go šwaya nama, a phutha bobowa kwa le kwa, a bo katêla ka pitsa!

TLOU

Tlou ke setshedi se se fetang ditshedi tšotlhe tse dingwe tsa lefatshe ka bokima. E nna mo fatshing ja Asia le mo go jeno. Mannô a ditlou ke dikgwa tse ditona, ka di rata go tsamaya mo meruting ya ditlhare.

Kwa Asia mannô a magolo a ditlou ke setlhake se se bidiwang Selon, mo puong ya Se-English, Ceylon. Setlhake se se sentlê, mme se na le dikgwa tse dikgolo thata, tse di nang le ditlou di le dintsi thata. Mo dikgweng tseo ditlhare di godile thata, e bile di dintsi thata, jalo go na le mannô kwa go leng lefifi gônê mo dikgweng, lefa letsatsi le sa phatsime sentlê.

Tlou e rata mannô ao ka go le meruti e e tsididi gônê. E tle e eme gônê e itshikhinye ditsêbê, e leleke dintsi gongwe e phalole kala ya setlhare e ipoke ka yônê. Le gônê e rata go tlhapa, jalo e rata go nna gaufi le letšha gongwe noka. E tle e eme ka lobaka mo metsing, e gope metse ka serôpô sa yônê, e a ikgase mo mmeding.

E rata maungô a ditlhare tse di mo dikgweng tseo, le ônê makakaba le dikalana tse

ditala tsa tšônê. Dijô ga di tlhôkafale mo dikgweng tseo, mme lefa go ntse jalo motlha mongwe ditlou ga di itumele mo go tšônê tšosi. Fa lobaka lwa thôbô lo fitlhile, ditlou di tle di ye kwa masimong a mmidi le a reise, di senye thata. Di tšwe sekgweng go le bosigo di thube logora ka bofefo, di ralale masimô di ja dijo ; mme di gate bogolo go tse di di jang. E tla re ka mošô mong wa masimo a tšoga a lemoge fa ditlou di letse di tsile, di tlogetse masimo a gagwê a senyegile.

Fa letlhape ja ditlou le tsamaya, ditlou tse ditonanyana di êtêlêla pele. Tse di namagadi le bana ba tsônê di nna fa gare ga letlhape kwa di ka bolokêgang gônê. Jalo letlhape jotlhe le tsamaye ka modumô o motona ; dikala tsa ditlhare di obege di robege ka ditlou di di swaila. Lefa tlou e le bonôlô e le bokgwabo, ga go opê yo o ka lehang go tlhasêla letlhape ja ditlou fa le tsamaya mo sekgweng. Kwa Asia batho ba kgwabofatsa ditlou, ba di tšhwarisa ditirô. Ditlou di ka katisiwa ka bonakô ; e bile ereka di nonofile thata mo mmeding di ka šolwa molemô mo ditirong di le dintsi tse di bokete, tse diruiwa tse dingwe di ka retelêlwang ke go di dira. Fa batho ba rata go di tšhwara, ba ya sekgweng ba na le ditlou tse di setseng di kgwabofetse, gore tsa lenaga di se ka tsa tshaba go atamêla.

Bogologolo tala, ditlou tsa Aferika ya bokone le tsônê di ne di kgwabofadiwa. Batlhambani ba bogologolo motlhamongwe ba bolola ntwaga ba pagame ditlou. Mme gompieno ditlou tsa lefatshe jeno di tšongwa gore go tsêwê dinaka tsa tsônê fêla.

ANDROCLES LE TAU

Go kile ga ne go le motho mongwe, a bidiwa Androcles. E ne e le motlhanka, a agile le mong wa gagwê mo motsing mongwe wa Aferika wa bokone, o o bidiwang Carthage. Mong wa gagwê o ne a mo šotla, jalo a fetsa mogopolô wa go thôba. Ya re bosigo bongwe go sena go rôbalwa, Androcles a thôba a tsêna mo sekgweng.

A kgarakgatshêga mo fifing mo sekgweng ka lobaka lo loleele, a sa itse kwa o yang teng. Kgabagare a senka fa o ka lalang a sa bonwe ke dibata teng. Moragô a bôna logaga; a setse a lapile thata a bile a tšhwerwe ke borôkô. A tsêna a rôbala mo logageng loo. Ka a na a lapile a wêlwa ke borôkô ka bônakô, a thulamêla.

Ya re a sa ntse a robetse, a tšhosiwa ke go duma ga sebata sengwe. A ragoga a sianêla kwa molomong wa lešôšô gongwe logaga. A rakana le tau e eme fa mojakong wa logaga. A itlhôbôga fa a bôna tau, a ba a utlwa e duma. Moragô ga lobakana a gakgamala a bôna e eme fêla. A bôna e tšholetsa letšhoo, ya re a le le baleba a lemoga go re e ka ne e tlhabilwe ke mutlwa gongwe phatsana ya logong. A e atamêla a e tšholetsa letšhoo leo, a le le baleba a bona

mutlwa o e tllhabile letšhoo. A e tlhomola mutlwa, a itse go le tamosa boladu. A e thusa !

E rile mutlwa le masetlêla a sena go tšwa, tau ya šupa phôlô le tebogô ka mekgwa yotlhe ya diphôlôgôlô. Ya kalapa setau sa ga yônê, ya tlola ya paralatsa ya ba ya ôta mogatla. Ya se ka ya lebala ngaka ya yônê. Ya tla ya mo latšwa mabôgô le maoto.

Go tloga mo tsatsing leo tau ya tlhakanêla le Androcles dijô tse e ne e di bapala. Androcles a nna mo sekgweng seo lobaka lo loleele, a tshedisiwa ke tau. Ya tla ya re tsatsi lengwe ka selebalô a ntse a tsamaya mo morung a tšhwarwa a bônwa ke batlhabani ba romilwe ke kgosi go mmatla, a isiwa gae.

Kwa gae, kwa Carthage, a fitlha a sekisiwa, go twe o ne a ngalogêla mophatô wa ntwā. A atlholêlwa go nêwa tau go mo ja a bônwa ke batho botlhe ba motse oo.

E rile ka tsatsi le o beetsweng go nêêlwa tau go mo ja, go le masisi, batho ba le mo poifong e e sa buegeng ba lebeletse go bôna tau e tšhwara e rôba motho thamo ! Kgantele ga utlwala modumô o mogolo wa batho ba ba ne ba tsile go bôna jaaka tau e bolaya motho.

Ya tlola mo mongobong, tau e tona; ya

kalapêla kwa go Androcles e hubeditse matlhô.
Batho ba kotlomana mmele ! Kgakgamatšo, tau

ya fitlha ya
rôbala fa nau-
ng tsa gagwê.
Batho ba aka-
bala, gonne
ba ne ba le-
beletse go
bôna sebata
se tšhwara se
rôba motho
thamo.

Mong-
motse a laêla
Androcles go
bolêla go re

ke go reng fa tau e se ka ya mo ja, e fetogile
tsala ya gagwê. A bolêlêla mong-motse se se
ne sa diragala kwa sekgweng.

Polêlô ya ga Androcles ya kgalha batho
thata, gonne go no go ise go ko go bonwe,
gongwe go utlwelwe, fa tau e kile ya tsalana
le motho gopê. Banna ba Lekgotla ba itumêlêla
mafoko a ga Androcles, ba mo rapêlêla gore a
se ka a bolawa.

ANDROCLES OA BOLELA

Jaaka re setse re bonye, e rile tau e sena go boboragana fa naung tsa gagwê jaaka ntša e bonye mung wa yônê, batho ba gakgamala thata ; Androcles a bodiwa gore a bolêlê gore fa tau e sa mo tšhware ya mo thauthaganya jaana, ke go reng. Jalo a tlôtlêla morafe polêlô e re e utlwileng. Mme fa a ka bo a na a le mmoki wa Setswana, o ka bo a boletse jalo, a re :

Malôba jaale, mung akê a mpheeditse pelo,
Le ka matlhô a sa tlhole a rata go ntebêla ;
Go tšogile lešukašuka, ke sa itse borôkô,
Ka ya ka senka kgôrô ya botšô, sekgweng ka tsêna.

Ka borôkô jwa lephula e le mmaba wa bofêlô,
Jwa mphitlhedisa mung 'a logaga, Tokwa ya dikgwa ;

Ka kubulwa ke go kgaratlha ga gagwê fa mojakô,
Tlhale tsa mphêlêla morutsheng, ka tseana fêla.

Ka falola fêla ka bobi jwa segokgo tôta ;
Ka phologa ka thata ya Modimo le ya mutlwa ;
O e thothomegetse letšhoo, e sa nanabêla ;
Ya tla ya lala ka lenyôra gare ga bodiba.

Boitumêlô senatla, bo tima ba ba bogale,
 Ba ipone ba tlhakanetse ntlo etšwa ba ilana ;
 Batana se tsalanye le motho ba sa itsanye,
 Ba ntshanya se se inong, go se na bolôtsana.

Ka ke ne ke e alafile letšhoo, ya itumêla,
 Ya simolola go babalêla botshelô jwa me ;
 Mohama wa phôlôgôlô re o kgaogana sebêba ;
 Mokgwa ole wa bogagapa e bile e o lebetse.

Tokwa e ya dikgwa, ga e gagolakake fêla
 E itse go tsêka dijamôgô, tshêtlha ya marota ;
 E phala le bana ba batho phô'gôlô e tshêtlha,
 E nthekegetse fêla le ke ntse ke le molala.

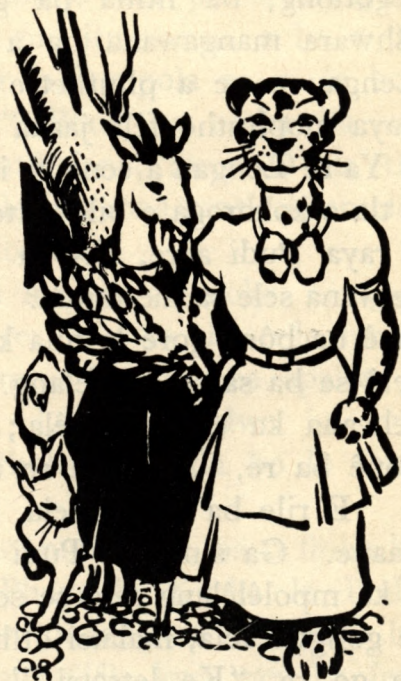
PUDI LE LENGAU

Ka lobaka longwe, ba-ga-Pudi le Lengau ba ne ba nna mmôgô, ba bo ba agisantse sentlê thata. Lengau o na a na le mangawana a le mabedi, Pudi le ênê a na le dipotsane di le pedi. Mangawana a ne a tle a tshameke le dipotsane, e nne boitumêlô jo bogolo. Dipotsane di ne di amule thata, di gola ka mmele o montlê; mme mangawana a bo a sitegile thata. Selô se, sa se ka sa itumedisa Lengau, jalo a hufêga thata, a ba a simolola go tlhôa Pudi.

Kgantele Lengau a loga maanô a a bolô-tsana. Ka tsatsi lengwe a raya Pudi a re, "Bontsalakê ba ba nnang moseja ole wa noka, ba tla dira mokete o mogolo maitseboano, jalo ke ba šolofeditse go ba baakanyetsa dijô. Nkêla lebentleleng tlhê, ngwana-wa-ga-mma, O yê go ntshenkêla paka e ntlê ya mokgabô, gore e re ke ya moketing ke bo ke e apere." Pudi a se ka a itira tlhôngô-e-thata, a itlhaganêla fêla go se na dingalô dipê, a ya lebentleleng.

E rile Pudi a sa ntse a ile, Lengau a tšhwara dipotsane a di bôfa melomo, a di phuthêla ka matlhare a magolo, a bôfa gotlhe ka lodi, a tsaya mophuthô a ya a o baya mo segotlong.

Gaufi le legae ja ga Lengau le Pudi ga bo go nna ba-ga-Phage le Kgaka. Le bônê ya bo e le ditsala tse dikgolo, ba bo ba tle ba etele Pudi le Lengau. E rile ka letsatsi jeo fêla, ba bo ba re ba jêla nala kwa goorra Pudi le Lengau, jaaka gale; mme ya re ba sa atamêla motse ba ralala tshimô, ba bôna Lengau a betabeta dipotsane. Ba iphitlha fêla gore ba bônê maikaêlêlô a gagwê, ba itshokobêga fêla, ba lesa Lengau gore a šwetsê tirô ya gagwê, a bo a boêlê kwa moragô. E rile ba sa ntse ba reeditse fêla foo, ba bôna Pudi a thêlêségêla a tšhotsê paka ya ga Lengau. Lengau a se ka a diêga, a ruma-ruma a tsaya paka ya gagwê a ya go e aparta. Jaanong ba-ga-Phage le Kgaka ba sala ba bolêlêla Pudi

lesênênê je ba le bonyeng ba le kwa tshimong. Jalo ka boraro jwa bônê ba itlhaganêlêla kwa segotlong, ba fitlha ba golola dipotsane, ba tšhwara mangawana ba a phuthêla fêla jaaka Lengau a ne a phuthetse dipotsane, ba ba ba baya mophuthô fêla jaaka o no o ntse.

Ya re Lengau a sena go ithêla paka e tšhwana a tla a kokoroga e bile a itebile moruti. A feta a raya Pudi a re, “A ga O nke O ntshodisa selwana sele sa me mma ? Ke rata gore bontsalakê ba bônê gore le nna ke monna, ke ka lere selô se ba sa se šolofêlang.” Jalo Pudi a tsaya selwana ka tidimalô fêla ; Phage le Kgaka le bônê ba re, “Le rona re tla lo bopêla.”

E rile ba ya le tsela, ba tla ba tlhaba di-naane. Ga simolola Pudi a re, “Ke mang yo o ka mpolêlêlang selô se se tsamaêlang golo go le gongwe fêla, malatsi otlhe ?” Phage a araba ka go re, “Ke letsatsi !” Jaanong go botsa Phage a re, “A lo ka mpolêlêla selô se se tsamayang lefatshe jotlhe, se se na maoto ?” Kgaka a araba ka go re, “Ke tlhapi e e gadikilweng.” Kgaka le êna a botsa a re, “Ke mang yo o itseng lefatshe je go se nang basadi gônê, fa e se banna fêla ?” Naane e, ya tšosa namane e tona ya kgang, go tsamaya Kgaka a e ba

bolêlêla go re, ke tshimô ya mmidi ; ka mmidi o na le ditedu jaaka banna bagolo.

Dinaane tse tsotlhe tsa palêla Lengau. Selô se sa se ka sa mo itumedisa, a ba a ba raya a re, “Kooteng lo ikgopola go re lo botlhajana gompieno?” Bônê ba araba ba re, “Ee, le galê, re botlhajana, mme O tla tla O tlhaloganya botlhale jwa rona sentlê kgantele, letsatsi le ise le kotlomele.”

E rile ba fitlha moseja wa noka, Lengau a raya bontsalaê a re, “Ke lo tletse le nama e e monate thata, mme ke rata ea apeywa e ntse e phuthetswe. Lo se ka lwa ba lwa teagana, lwa e phutholola ; lo tla bo lo atlafetse thata.”

Jalo ba tsaya mophuthô ole, ba o fipha ka pitsa ; mme ba-ga-Phage le Kgaka le Pudi, ka ba itse se se tla tlogang se diragala, ba ngongwaêla, ba itlhaganêlêla kwa gae, ba feta ba phutha thotwana ya ga Pudi, ba inaya naga, ba ya go thibêlêla kwa tengteng ga sekgwa. Ba ne ba tlhaloganya sentlê go re e tla re Lengau a sena go lemoga lesênênê je le mo diragaletseng, a ba tšhware a ba kometse.

Fa go dirêga jaana, kwa moketing balalediwa ba bo ba edimola thata, ba gabagabêga

ba batla dijô. Kgabagare ga bolêlwa fa pitsa e budule. Jalo kwa go tweng ya tšholwa teng, ga fitlhêlwa mophuthô wa dinama tse di monate e le bana ba ga Lengau ! Balalediwa baa ja kgakge, ba gakgamalêla Lengau, ba mo gakalêla thata. “Phôlôgôlô ke wêna O se nang pelo, e ntse jaana O apeile bana ba gago, O ba ntshitse monate wa modirô ! A setlhodi sa phôlôgôlô !”

Lengau ênê a sitêgêla ruri, a sa itse kafa o ka buang ka teng: a nna a re, “Ga se nna, ga se nna ! ke ne ke phuthile bana ba ga Pudi, e seng bana ba me ! Pudi ke ênê yo o ntsiedi-tseng !”

Go tšwa foo, Lengau le bontsalaê ba raggoga ba re ba ya go bolaya Pudi le bana ba gagwê le ba-ga-Phage le bônê. Mme ba fitlhêla ba setse ba tsamaile. Ba wêla motlhala wa bônê ba re ba ba lata ka dinaô. Mme motlhala wa nyêlêla, jalo ba ba tlhokêla ruri, ba ba tlhobôga.

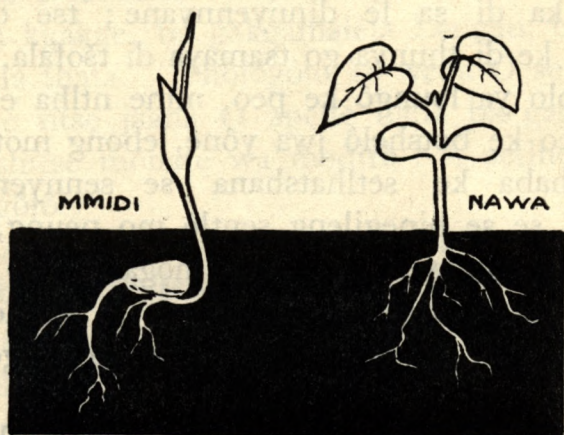
Mme go tšwa foo, Lengau ja ilana le Pudi, nako-kgolo ke eno.

DIPEO

Tirô ya sethunya sa setlhare ke go tšwa lOUNGÔ, gongwe peo. Dithare dingwe di thunya ka di sa le dinnyennyane; tse dingwe ga di ke di thunya go tsamaya di tšofala. Ntlha e kgolo ya lOUNGÔ ke peo, mme ntlha e kgolo ya peo ke botshelô jwa yônê, ebong motlhaba. Motlhaba ke setlhatshana se sennyennyane thata, se se bipegileng sentlê mo peung, se se baakanyeditsweng go mela mogang peo e jalwang. Ke tirô ya sethunya, le ya lOUNGÔ, le ya peo, go tsala le go femêla le go otlala motlhalala.

Fa peo e jadilwe e nwa metse ka lekape, e ruruga go le gonnyennyane. Ka e utlwa bothuthônyana, motlhaba o simolole go tšoga, o ntshe motšwenyana o o golêlang kwa tlase mo mbung, o tšwa motšwe wa setlhatshana. Letlhogêla je lengwe le melêla godimo, le phunya mbu, le tšwa lotlhaka le letlhare. Ga go opê yo o itseng go re go ntse jang motšwe o tsêna mo teng ga mbu, o tsênêla kwa teng, le letlhogêla le tllhatlogêla kwa godimo le phunya mmbu. Mme re ka lemoga go re ke ka ntlha yang di dira jalo. Mbu o o metse le lefifi ke

felô ga go dira ga motšwe, mme letlhogêla le tšosetsa matlhare mo leseding le mo phefong kwa a nang le tirô ya ôné gônê, ebong go gola ga setlhatshana.

E tla re setlhatshana se sena go folosetsa motšwe wa šônê mo mmung, le go tlatlosetsa matlhare a ntlha a šônê mo phefong, se ka ntsha dijô tsa šônê mo mbung le mo metsing. Setlhatshana se tshela ka go ja dijô tse di mo dilong tseo. Mme lwa ntlha, se ise se gole jalo, se na le go newa kotlô yotlhe ke mmaa-šônê, ebong peo ka yosi. Dijô tse, di gônê mô peung, jalo motlhaba o tshela ka tšônê.

Fa re tsaya tlhaka ya mmidi, motlhaba wa yônê ke ntlhanyana fêla ; mo go setseng

mo teng ga lekape ke dijô tsa motlhaba. Ka mo re bôna fa Mmopi wa dilô tšotlhe a tlamêla botshelô jwa dilwana di ise di nonofe go intshe-tsa botshelô mo tikologong ya tšônê. Mmopi o logile maanô a go ntsifala le go phatlalala ga dipeo mo dintlheng tse dingwe tsa lefatshe gore go se nyelele lotšo lopê lwa dimela.

Dipeo dingwe di na le dintlhanyana tse di tšhwanang le diphuka. Ka dintlhanyana tse di isiwa ke phefô kwa mafelong a a kgakala le setlhare se se tsetseng dipeo tseo. Dipeo tse dingwe di wêla mo dinokeng, di isiwe ke metse kwa mmung o o siameng, di mele mo go ônê.

Motlha mongwe dikala tsa ditlhare tse di nang le dipeo, di rojwe ke phefô di wele mo lewatleng. Dinoka tsa lewatlê di di ise kwa mafatshing a sele, a a kgakala thata. Le di-tšuatšue di thusa mo tirong ya go gasa dipeo tse di isiwang ke tšônê, kwa di melang di golang di tšwang ditlhare teng.

Le dinônyane di thusa go jala dipeo kwa nageng kgakajana le setlhare. Di hule loungô di lo ise go sele go lo ja, jalo peo e wele fa fatshe, kgantelê e mele e tšwe setlhare. Moša, le samane, le ditshedi tsa losika loo di fitlha

dipeo mo mmung, di re di tla nama di di ja;
mme dingwe di mele di tšwe ditlhare.

Ka mekgwa e, le ka e mengwe, Modimo
o baakantsê gore ditlhare le ditlhatshana tse o
di bopileng di bolokêgê di se nyêlêlê mo
lefatshing. Onê o o kileng wa re bogologolo
tala mo tshimologong ya lobopô wa re, "A
lefatshe le tlhogê bojang, le morôgô o o ungwang
dipeo, le setlhare sengwe le sengwe se se un-
gwang kafa losikeng lwa šônê" (Genesis 1 : 11
ke ônê o o sa ntseng "o tlhogisetsa dikgomo
bojang, le morôgô go dirêla batho". (Pesalema
104 : 14.)

NTŠA E E BOIKANNGO

E rile motlha mongwe segwaba sengwe sa lefatshe la Fora sa êtêla kwa bolêbê go amogêla madi a molato teng. O ne a pagame pitse, a na le ntša ya gagwê. E rile a sena go bôna madi ao, a a tsenya mo kgetsing, a pêga kgetse mo saleng fa pele ga gagwê jaaka a palame, a itse go bolola gapê a boêla kwa gae.

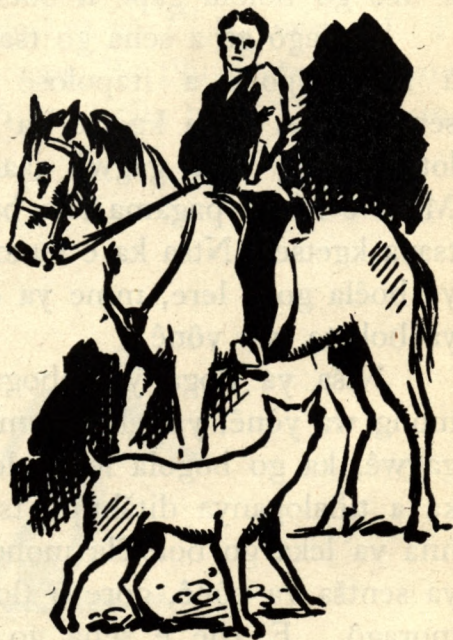
Moragô ga a sena go tsamaya sebakanyana a fologa gore a itapolosê tlase ga setlhare sengwe. A baya kgetse ya madi fa fatshe fa lotlhakoring lwa gagwê jaaka a itapolositse. Mme e rile a pagama lwa bobedi, a lebala go tsaya kgetse. Ntša ka e lemogile fa a e lebetse ya boêla go e lere, mme ya e retelêla ka ntlha ya bokete jwa yônê.

Ntša ya tloga ya taboga kwa moragô ga mong wa yônê, ya leka go mmolêlêla tebalô ya gagwê, ka go bogola le go lela. Morekisi ga a ka a tlhaloganya ditšhupô tseo ; mme ntša ya nna ya leka go bolêlêla mong wa yônê ka puô ya sentša ya yônê, gore o tlogetse sengwe kwa moragô. E rile e sena go tthaêla go emisa pitse ka go bogola, ya simolola go e loma dirêthê.

E rile segwaba se bôna dilô tse, sa ithaya

sa re ntša ya gagwê e tsenywe ke botsênô. Enê a itse fa ntša ya setsênwa e tle e ile metse e gane go nwa ; jalo e rile ba kgabaganya molapô a šêba kwa moragô go bôna fa ntša e tla nwa. Ntša yônê ga ea ka ya êma go nwa, ka e ntse e gakaletse go busetsa mong wa yônê kwa mading a a tlogetšweng kwa mabelegololong kwa moragô; jalo ya nna ya loma ya bogola ka bogale segolo.

Jaanong he morekisi ka a go-pola fa go se na pelaêlô kaga botsênwa jwa ntša, a tsaya tlhôbôlônyana ya gagwê a hula ntša ya gagwê. Mme ereka a retelêlwa ke go itšhoka go bôna pônô ya lošo lwa ntša ya gagwê, a tlhaba pitse ka diporo a lekêla pele ka pelo e e botlhoko.

A tšwêlêla pele jalo a itumologile, a ba a

ithaya a re, "Malo ! ana ke tla bônwa emang ! Go ka bo go le molemô go latlhêgêlwa ke madi a me, eseng ntša e e boikanngô e ke ntse ke na nayô ka dingwaga tsotlhe tse." Kgopolô ya madi a gagwê e mo dira go ôtlôlôla letšôgô go tšhwara kgetse ya madi; a tšhogana ka a fitlhêla e se yô ! Fêla ka ponyô ya leitlhô a lemoga se o se dirileng, a ipôna molato o mogolo ka a na a itlhokomolola ditšhupô tse ntša e ne ya leka go mmolêlêla ka tšônê.

Segwaba sa menoga sa ikgata motlhala sa boêla kwa se ne se itapolositseng teng. Sa lemoga motlhala wa madi jaaka se ntse se tšwêlêla pele, mme ntša ga sea ka sa e bôna gopê mo tseleng. E rile kwa moragô a fitlha fa setlharing. Motho wa mogolo a fitlhêla kgetse gônê, le ntša ya gagwê e e disitse, e nna fêla mo matlhokung a lošo. Ntša ya kgolo e ne e ikgagabiseditse mo kgetsing, e sena go bôna fa mong wa yônê a se ka a itse fa a latlhegetswe ke kgetse.

Ya re ntša e bôna mong wa yônê ya šupa boitumêlô ka go ôta-ôta mogatla, lefa e ne e setse e fedile. Ya leka go tšoga, ya retelêlwa. Ya re e latšwa seatla sa mong wa yônê, e le lwa bofêlô ; jalo nonofô ya fêlêla ruri, ntša ya šwa.

LETSATSI

Go na le mainane mangwe kaga letsatsi mo bathung ba ba sa rutwang. Bangwe ba re letsatsi ke monona, ngwedi e le ênê mosadi ; ba bangwe ba re letsatsi ke ngwana wa mose-tsana, ngwedi e le kgantsadiê : ba bangwe ba re letsatsi ke monna, mahube ke ênê mosetsana wa gagwê yo o mo eteletseng pele.

Mme gompieno batho ga ba tlhole ba dumêla mainane le ditlhamane tse di ntseng jalo, tsa bogologolo, ka ba tlhalefile ; ba itse fa letsatsi e le lobopô lo logolo thata. Letsatsi ke mogolo wa dipopô di le dintsi ; ke go re, ke jônê rra-dipopô tse di mo legodimong. Letsatsi le fa gare ga dipopô, tse dingwe di le dikanyeditse. Re tle re gopole go re lefatshe la rona batho ke lobopô lo logolo ; mme letsatsi le feta lefatshe ka bogolo jo bogolo thata. Babotlhale ba re letsatsi le kana ka dipopô di le 1,000,000 tse di kana ka lobopô lo re agileng mo go lônê.

Gongwe lo ka rata go itse go re go ntse jang, letsatsi le ka feta lefatshe ka bogolo, ka re bôna letsatsi ekeke ke lobopônyana fêla lo lo fetwang ke lefatshe thata. Ke gobo

letsatsi le kgakala thata thata le motho yo o le lebileng. Goa itsiwe go re, fa dilô tse dikgolo di le kgakala le motho yo o di bônang, dia tle di bonale di le dinnyennyane, le morôrô tôta di le dikgolo thata. Go ntse fêla jalo mo letsatsing.

Dinaledi tse di tona tse re di bônang di phatsima, ke dipopô jaaka lefatshe ; le tšônê di ditona thata, mme ga di kana ka letsatsi.

Dipopô tse di mo tikologong ya letsatsi di tšhwana jaaka eketse ke bana ba lônê ; le di laola sentlê, le di tshegetsa tšotlhe mo mannong a Modimo o ratang tsa nna mo go ôê. Mme gapê le di dikolosa, longwe le longwe mo tseleng ya lônê, fêla kafa Modimo o ratang tsa dikologa ka teng. Dipopô tseo di na le metsamaô e le mebedi ; tsamaô nngwe ke go dikologa fêla jaaka lekoto la koloi ; tsamaô ya bobedi ke go nna go potologa letsatsi. Di laolwa go tsamaya jalo ke letsatsi, ka nonofô nngwe e e mo go lônê.

Ga go opê o kile a bôna thata e letsatsi le di laolang ka yônê. Batho ba re ke nonofô e go tweng "gravitation", mme ke leina fêla le le kayang nonofô ya go tshegetsa le go tsamaisa dipopô mo legodimong. Nonofô tôta ga e

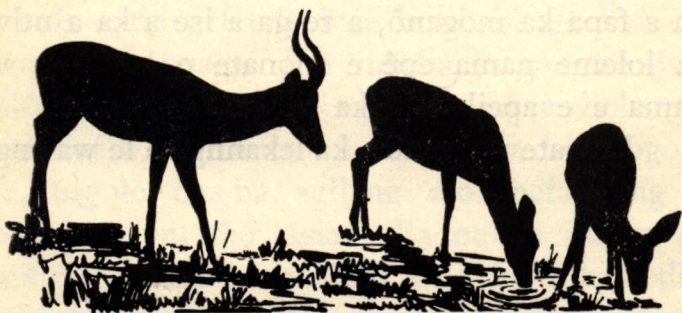
itsiwe, fa e se go re, ke molaô mongwe wa Modimo. Letsatsi le ntse le tshegetsa le tsamaisa dipopô tse, ka dinyaga tse di se nang palô: ga le khutlê go le bosigo gongwe motshegare, lefa e le ka lobaka lwa ponyô ya leitlhô. Fa letsatsi le ka bo le khutla go tshegetsa dipopô, go ka dirala tshenyêgô e tona, ka tšotlhe di ka atamêlana tsa thulana tsa nyeletsana.

Dipopô tse dia dikologa, e bile di tsamaya ka lobelô lo lo gakgamatsang. Fa re bôna koloi ya molelô e tsamaya, re tle re re e tšhwere lobelô jang. Mme lefatshe le re leng mo go lônê, le dipopô tse dingwe tse di tšhwanang nalô, mo go tsamayeng ga tšônê di feta go tsamaya ga koloi ya molelô jaaka go tsamaya ga koloi ya molelô go feta go tsamaya ga khudu. Mme lefa dipopô di tsamaya ka bonakô jalo, ga di fapoge ditsela tse Modimo o rileng di tsamaye ka tšônê.

E bile letsatsi ke lesedi le letona. Le bonesetsa batho, le ba bontsha lefatshe le dilô tse di mo go lônê. Ke molelô o o thuthafatsang bana ba lônê. Fa letsatsi le ka tloga, batho le dibopiwa tse di tshelang tse dingwe di ka šwa tšotlhe. Ke marang a letsatsi a a medisang dijalo tšotlhe tsa methale yotlhe.

Lesedi lotlhe le molelô otlhe, ke dilô tse di tšwang mo letsatsing ; kwa ntlê ga tšônê go no go sa kake ga tshela sepê ; lefa e le sepê.

Ga go kake ga gagamatsa fa merafe mengwe e e sa itseng tumêlô ya boammaaruri e ka ôbamêla letsatsi, ba re ke Modimo wa bônê. Ga se modimo, lefa go ntse jalo ke mohlanka yo mogolo thata wa Modimo, yo o dirang tirô e ônê o e laolêlang.

NAMA YA PITSANA YA TSHIPI

Kgamanyana kgosi ya Bakgatla ba ga Kgafêla o kile a tla a bapetse pitsana ya tshipi mo Maburung a ntlha a a ne a tla go tsêna mo nageng tsa Batswana. Ka lobaka loo bontsi jo bogolo jwa Batswana jwa bo bo no bo sa itse pitsana ya tshipi. Ka mokgwa o batho ba gantshetsa dinao kwa lwapeng lwa bogosi go ya go bôna pitsana ya 'pôtô'. Mosadi mogolo mongwe a tla a fitlhêla go apeilwe nama ka yônê. Mohumagadi wa kgosi a mo inolêla. Mosadimogolo a tla a tsamaya a lotlêga mafoko ka yônê, a re o ne a fitlhêla go apeilwe nama ka pitsana ya tshipi ; ga a utlwa go twe e ne e apeilwe ka pitsana ya tshipi. A kakanya fa a ne a e bôna ka thaka tsa matlhô a gagwê tšoopedi e tšholwa a ba a e fiwa. A bolêla a ba a fapa ka moganô, a re ga a ise a ka a utlwe ka loleme nama epê e monate o kana ka wa nama e e apeilweng ka pitsana ya tshipi.

Monate wa yônê o ka lekanngwa le wa eng ?

NGWEDI

Jaaka letsatsi le na le mainane a a bolêlwang kaga lônê, ngwedi le ênê o bolêlwa jalo. Babogologolo bangwe ba re ngwedi ke modimo wa sesadi, ke gônê ba mo ôbamêlang. Tôta tôta ngwedi ke lobopô, lo lo tshegeditsweng mo legodimong ke nonofô e e gakgamatsang e re buileng kaga yônê mo thutong ya Letsatsi, ebong nonofô e e bidiwang "gravitation".

Fa re ka lepa ra tlhômêmela ngwedi, re ka lemoga fa e se na tlhômamô mo felong go le gongwe fêla mo garing ga dinaledi. Goa bônala ngwedi ea tsamaya. Ka gone fa re e bôna e le gaufi le naledi nnwe bosigo bongwe, bosigo jo bongwe e tla bo e le kgakala le naledi eo; ke go re, e tsamaile.

Fa re tlhômêmela sentlê re tla fitlhêla ngwedi e tle e fetele kwa botlhaba ga kwa re e bonyeng bosigo jwa maabane, gongwe jwa malôba. Tsamaô ya ngwedi ga e bolo go tlhômêmêlwa e ithutwa ke batho ba bogologolo tala, segolo ba ba agileng mo mafatshing a Botlhabatsatsi, mo Asia. Ba ne ba ithuta ka yônê go bala nakô le malatsi, ba bala "dikgwedi" di le šome le metšô mebedi mo ngwageng

mongwe le mongwe. (Le mo dipuong tsa makgowa lefoko la "month" let šwa mo go lônê la "moon".) Mo merafing yotlhe ngwedi ke selô se se ra-
twang ke bagodi le bana. Molato mongwe wa bo-
tshelô jwa banni ba ditôrôpô ke go re ba fatlhwa ke masedisedi a mantsi a a tu-
kisiwang masigo otlhe, masedi mo mebileng, mase-
di mo matlung, masedi kae le kae, ka mo ba sa tlholeng ba tlhō-
kômêla ngwedi,

o e le teng gongwe nyaa.

Ga go bofelo go kaya dithusô tšotlhe tse batho ba di bônang mo ngweding. Le galê ngwedi ga e thuse jaaka letsatsi ; mme lefa go ntse jalo e thusa batho ka lesedi la yônê le le phatsimêlang mo motsing le mo nageng le mo

ditseleng go le bosigo. Batho ba le bantsintsi ba ka bôna go êta sentlê go le bosigo ka thusô ya phêpafalô ya ngwedi.

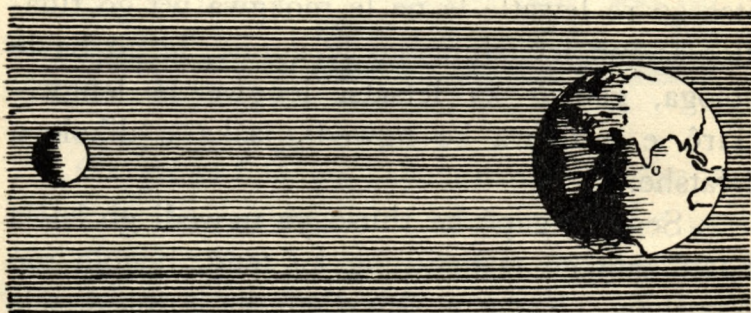
Mo mafatshing a Europe, ka lobaka lwa gwetla, ke go re ka dikgwedi tsa Phatwe le Lwetse, ngwedi e tle e phatsime thata, bogolo fa e le e tšhweu, e bile lesedi la yônê le nne teng sigo jotlhe. Beng ba masimô ba tle ba re ke yônê “Ngwedi ya thôbô”, ba dumêla go re Modimo o laotsê jalo gore ngwedi e nne kgolo e phatsimê thata, e bônâlê jaaka letsatsi le sena go phirima, gore ba tlê ba nnê ba rôbê le bosigo, ba šolê lobaka molemô, e se re gongwe pula ya tla ya ba senyetsa mabêlê.

Lesedi la ngwedi ga se yônê tirô ya ngwedi e le yosi fêla. Tirô e nngwe ke go tšosa lewatlê. Batho botlhe ba ba agileng kafa lewatleng ba itse go re lewatlê le na le mokgwa wa go tlogêla mo lefatshing go le gonne, le go ba le fologa, gabedi ka letsatsi lengwe le lengwe. Tirô e e dirwa ke ngwedi, jaaka e dikologa lefatshe.

Sengwe gapê ke thusô ya ngwedi go kaêla baeti kafa go tsamaiwang ka teng, bogolo mo lewatleng. Kana mo lewatleng ga go na ditsela tse di bônalang, jalo dikêpê di tsamaya sentlê

ka thusô ya tshitshwana e go tweng 'compass'; mme le gale, ngwedi le dinaledi le tšônê dia šolwa molemô, ka di šupa kwa bokone le borwa le botlhaba le bophirima a leng teng.

Mo popong tse di mo legodimong, ngwedi ke yônê e e gaufi le lobopô lo batho ba nnang mo go lônê ; lefa go ntse jalo e kgakala le lobopô lo, bokgakala jwa dimaele di le 238,800. Ngwedi ke popô e tona thata, mme e fetwa ke lefatshe (ke go re lobopô lwa rona batho) ka botona ; re ka re ngwedi ke kala ya lefatshe fêla. Gapê, lesedi le ngwedi e phatsimang ka lônê, ga se la yônê, ke la letsatsi. Letsatsi le phatsimêla ngwedi, jalo phatsimô eo e bônwa ke rona batho go le bosigo. Re ka re ngwedi o phatsima ka phatsimô e e e adimileng mo letsatsing.

Ngwedi le Lobopô

KANA MOTHO E BE E LE ENG ?

Morêna Modimo wa rona,
A bo leina la gago le le lentlê
Mo lobopong lotlhe !
O tlhomile kgalalêlô ya gago godimo ga ma-
godimo.

Ea re fa ke akanya magodimo a gago,
Tirô ya menwana ya gago,
Ngwedi le dinaledi tse o di dirileng :
Kana, motho e be e le eng fa e bo ne ne O mo
gopola ?

Le morwa-motho, fa e bo ne ne O mo lekola ?
Gonne O mo fokoditse boêmô go le gonnye mo
Modimong,

Wa mo rwesa kgalalêlô le tlotlô :
Wa mo naya taolô mo dibopiweng tšotlhe tsa
gago,

O beile dilô tšotlhe tlase ga dinaô tsa gagwê :
Dinku tšotlhe, le tšônê dikgomo,
Ee, le tšônê ditshedi tšotlhe tsa naga ;
Dinônyane tsa loapi, le ditlhapi tsa lewatlê,
Le sengwe le sengwe se se ralalang mawatlê.
Morêna Modimo wa rona,
Kana leina la gago le lentlê jang,
Mo lobopong lotlhe !

Pesalema 8

POLELO KAGA TAU

Moruti mongwe wa bogologolo o kwadile ditiralô di le dintsi tsa botshelô jwa gagwê a le mo fatshing la Setswana. Moruti yo o itsiwe ka leina la Ngake, gongwe Dr. Livingstone. Mo lokwalong lwa gagwê a re :

Re ne ra fitlhêla ditau mo thotaneng e e nang le ditlhare. Letšholô la batho la dika thota, batho ba atamêlana ba nna kgare. Ka ke ne ke le kwa tlase, ke na le moruti wa sekole, Mebalwe, yo e leng motho yo o molemô thata, ka bôna tau nngwe e dutse mo fikeng le le dikanyeditsweng ke batho.

Mebalwe a e hula ka bonakô, mme lerumô la ditaya lefika le tau e ne e ntse mo go lônê. Ya loma lefika jaaka ntša e tle e lome lentšwê gongwe logong fa e konotšwa. Foo tau ya sia ya thôba ya falola. Batho ba boifa go e tlhasêla gapê.

E rile batho ba sena go dikanyetsa thota lwa bobedi, ra bôna ditau di le pedi, mme ra boifa go hula e se re gongwe ra bolaya batho. Le tšônê tsa thôba tsa sia. Fa batho ba ne ba dirile kafa temalong ya bônê ba ka bo ba tlhabile ditau jaaka di ntse di re dia thôba.

Jaanong ra ya kwa motsing. Mme ya re ka re pôta ntlha ya lentšwê, ka bôna tau nngwe e ntse fêla mo fiking lengwe jaaka ya ntlha, ntšwa e bipilwe go le gonnye ke setlha-tshana. Ya re ka ke le gaufi nayô ka e supa ka e hula. Ga tlhagoga kuô ya go re, "E tlhabilwe, e tlhabilwe !" Ba bangwe ba re, "E bile e tlhabilwe pele ke mongwe o sele, a re yeng kwa go yônê." Nna ke ne ke se ka ka bôna motho o sele a e hula. Ka bôna mogatla wa tau o paraladitswe ke bogale. Jalo ka retologêla batho ka ba raya ka re, "Bayang pelo go tsamaye ke tlhatlhêlê tlhôbôlô ya me gapê."

E rile ke ntse ke tlhatlhêla ka utlwa kuô. Ka tšhoga ka retologa ka bôna tau e ntlolêla. Ya ntšhwara ka lerudi, ra wêla fa fatshe mmôgô. Ya kokoroga ka poitshêgô ya ntshikhinya jaaka ntša e tshikhinya lebodi. Lefa ke ne ke le mo thateng ya tau, ka se ka ka utlwa botlhoko bopê, lefa e le poifô. Go no go tšhwana fêla jaaka ekete kea lôra, ka itse gotlhe mo go neng go dirala, mme ka se ka ka utlwa botlhoko.

Mebalwe o na a leka go e hula, mme tlhôbôlô ya gagwê ya ngaba. Foo tau ya ntlogêla ya tlolela ênê ya mo tšhwara. Motho yo mongwe, yo nkileng ka boloka botshelô jwa

gagwê a sena go segolwa ke nare, a tla a e
tllhabaka ka segai. Tau jaanong ya kgaogana le
Mebalwe ya tloîêla monna yo o e tllhabang ka
segai ; mme ya bo e setse e feletswe ke nonofô.
Ya wêla fa fatshe ya šwa, e bolailwe ke marumô
a mantsinyana a a e tllhabileng.

DINONYANE TSE DI SA AGENG DITLHAGA

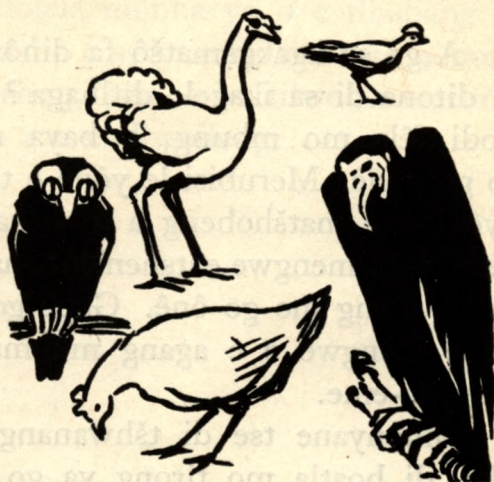
A ga se kgakgamatšô fa dinônyane dingwe tse ditona di sa ikagele ditlhaga ? Ntšhe o dira kgodi fêla mo mbung, o baya mae a gagwê mo go yônê. Merubisi le yônê e tle e tsale mae a yônê mo matšhobeng a dikgaga le a mafika. Merubisi e mengwe e itshenkêla matlôtla a matlo a e ka agang mo go ônê. Gapê go na le merubisi e mengwe e e agang mo matšhwagong a mašwa-a-eme.

Dinônyane tse di tšhwanang le lešogo le koko, di boatla mo tirong ya go aga ditlhaga. Di itumêla fêla lefa di na le bojang bo see kae, gongwe dikalana di se dintsi, lefa e le mmu fêla kwa di agang gônê. Jalo fêla, fa re tlhôkômêla setlhaga sa lephoi, re tla bôna fa le šônê se agilwe ka potlakô. Setlhaga sa lephoi ke dikalana tse di beilweng fêla di sa tšhwaraganngwa ka bojang, ga se na boboa jo mae a ka nnang sentlê mo go jônê.

Le šônê setlhaga sa lenong ke dikala dingwe tsa setlhare tse di sa bêêlwang malebeng. Lenong le aga setlhaga se le tla tsalêlang mo go šônê ka botshelô jotlhe jwa

iônê. Jalo setlhaga se nne se gole, jaaka dinyaga di feta, ka ntlha ya marapô a ditshedi tšotlhe tse di jewang ke manong, a bêwa fêla mo go šônê.

Kwa fa-tshing la England go na le nônya-ne nngwe e e sa ikageleng setlhaga. E

tse e bee mae a yônê mo ditlhageng tsa dinônyane tse dingwe, gore a elangwê ke tšônê, le gore mamphorwana a otlwê ke tšônê. Ga e rate go aga, lefa e le go elama gongwe go tlamêla mamphorwana. Nônyane e e bidiwa "cuckoo", gongwe kuku. Ke nônyane ya dikgakologô; batho ba rata go utlwa molodi wa yônê, e le ke gobo ba re ke sekai sa go re mariga a bo a fetile jaanong.

Le galê dinônyane tse dingwe ga di elamele cuckoo mae a gagwê ka go rata. Cuckoo e bôna thušô e ka botlhale jo bo gakgamatsang. Bogolo ke

dinônyane tse dinnye tse di tsiediawang. Cuckoo o itschenkêla setlhaga se sennye, mong a šônê a sa ile go sêla dijô, o baya letsae a le fa fatshe, a itse go tsaya letsae ka molomo a le baya mo setlhageng se o se bonyeng. Ka cuckoo le galê e na le nonofô e e gakgamatsang ya go baya mae a a tšhwanang thata le mae a mangwe a a setseng a beilwe ke nônyane mong-a-setlhaga; jaanong hê, fa nônyane e e boêla gae, ga e ke e lemoga fa mae a yônê a okeditswe ke lônê la cuckoo, e gopola gore ke mae a yônê ka yosi.

Ga se gônê gotlhe. E tla re lobaka lwa go elangwa lo fetile, mamphorwana otlhe a dule mo dikgadung, cuckoo yo monnye o leka thata go lêlêka tse dingwe mo setlhageng ! O dira jalo ka thusô ya diphuka tsa gagwê, o tle a huhumele kwa tlase ga lemphorwana le lengwe le o tlhakanêlang nalô setlhaga, a le belege, a itse go le latlhêla kwa ntlê, le wele fa fatshe le šwe, mma-motse a sa ile go senka dijô. Cuckonyana o dira jalo ka mamphorwana otlhe a setlhaga, go sale ênê fêla, a otlwa ke mma-setlhaga yo o bolaetsweng bana ba gagwê ke moeng yo wa mmolai.

MEKGWA YA MODIMO

“Se ke se dirang ga O se itse jaanong, mme O tla nama O se itse.” Ke Morêna yo o buileng jalo. Modumedi Hanese Sakese, yo o neng e le morekisi le moroki wa ditlhako, o na a tshela ka lobaka lwa bogologolo kwa Jeremane. Ka letsatsi lengwe ya re a itisitse a gopola mekgwa ya Modimo. E rile jaanong a sena go rôbala a lôra tôrô e, e o e re kwale-tseng, a re :

“Mo torong ya me ke ne ke timetse mo sekgweng se segolo, ke sa bone tsela epê; jalo ka kua mokgosi o mogolo. Ga bo go tla motho, a ipitsa Moengele wa Modimo, a nthaya a re, ‘Ke romilwe ke Modimo go go šupegetsa mekgwa ya ônê.’

“Jalo ra akofa ra tšwa mo sekgweng, ra tsêna mo tlung nngwe ya baeti. Mong wa ntlo a re tšhola sentlê, a re raya a re, ‘Letsatsi leno ke la boitumêlô, ka gonne mmaba wa me o itetlantse le nna, e bile o nneile mphô ya senwêlô sa gauta go nna segopodisô sa thuanô ya rona.’ Jalo ra nna teng ra lala. Ka mošô e rile re tsamaya, Moengele a utšwa senwêlô seo. Nna ka galefa; mme ênê a nthaya a re ke didimalê ke inêêlê mo ditirong tsa Modimo.

“Moragô ga moo ra tsêna mo tlung nngwe, e mong wa yônê e neng e le motho yo o bogale thata. Ya re re tsêna mo teng mong wa ntlo a re tlhapatsa a ba re gopotsa kwa gae. Ra bo re itêêsêga ka bonakô ra wêla tsela gapê. Mme e rile re tloga Moengele a tsaya senwêlô se sentlê sa gauta se o se utšwe-tseng monna yo o molemô wa maabane, a se naya monna yo o bošula yo. Ka fêla ka galefa gapê; mme ênê a ntaolêla go didimala le go tlotla ditirô tsa Modimo.

“Jaanong ra tsamaêla pele. Motshegare o mogolo ra wêla ntlwana nngwe kafa tseleng, ra tsêna ra kopa dijônyana. Ra fitlhêla mong wa ntlo e le motho yo o siameng, mme e le modiidi wa nta ya tlhôngô; e bile ntlo ya gagwê

tôta o ne a tla e tsêêlwa moragô ga malatsi a šupa. Fa re tloga re wêla pata gapê, ka gakga-mala go bôna Moengele a thuba ntlo eo ya mohumanegi yo o re thusitseng ka dijô le metse ! Mme Moengele ênê a nkaraba lwa boraro a re, 'Didimala fêla ; mekgwa ya Modimo ga O e itse.'

"Lwa bofêlô ra tsêna mo tlung ya monna mongwe yo o na a na le ngwana wa mosimane. Lekolwane le ne le lebêga e le motho yo o siameng, le rraagwê erete o mo ikantse thata. Fa re tloga Moengele a raya mong wa ntlo a re, 'Kana ga re itse tsela e re tla e tsayang.' Ke gônê ka moo monna yo a re nêêla ngwana wa gagwê go re šupegetsa tsela, ka go no go le noka e kgolo segautshwane. E re re fitlha fa nokeng e kgolo eo, ka tšhogana ka ke bôna Moengele a kgorometsa mosimane yoo, a mo latlhêla mo nokeng ! Foo ka êma ka galefa ka šakgala thata ka re, 'Nyaya, ga ke tlhole ke tsamaya le wêna, le eseng kgatô e le nngwe fêla ! Gapê ga O Moengele, O Satane ka sebele!'

"Jaanong ênê a phatsima ka lesedi le legolo la legodimo, a ntsepêga matlhô a nthaya a re, 'Aitse ke masilô a a buêlang Modiri wa dilô tse tšotlhe. Utlwa tlhê, O reetsê. Senwêlô

sele se O mponyeng ke se tsêêla motho wa ntlha, se ne se tshasitswe more o o bolayang ke ênê yo o se neileng mong wa ntlo, ka maikaêlêlô a go mmolaya ka boferefere. Ke gônê se tseetsweng yo o molemô gore a bolokwê, sa nêwa motho yo o bošula gore a šwê. Ntlo e O mponyeng ke e thuba, go no go šubetswe mo lokotšwaneng lwa yônê khumô e kgolo ya madi, e e kileng ya fitlhwa teng bogologolo ke moagi yo o sa bolong go šwa : motho wa mohumanegi wa modiidi a tloga a bega khumô e, ke sena go thuba ntlo ya gagwê. Fa e le ngwana wa mosimane yole yo o na a lebêga e le yo o siameng thata, o na a setse a wetse mo maitseong a a bošula thata, a a neng a tla tloga a mo ntsha mmolai wa batho ba le bantsi, a ba a utlwisa rraagwê botlhoko jo bo feteletseng. Ke gônê kafa o neng a bolawa ka teng, go boloka batho bao, le ênê go mmoloka mo molatung wa dintšho tseo. Modimo ko ônê o o itseng o o bônang dilô tšotlhe. Ga gago ke go o dumêla le go tlotla ditirô tšotlhe tsa ônê, le morôro gantsi O palêlwa ke go di tlhaloganya.”

MOARABIA LE PITSE YA GAGWE

Go setse go boletswe kafa Maarabia a ratang dipitse tsa ônê ka gônê. Jaanong ke tla bolêla kaga boikanngô le loratô lwa dipitse tse mo go beng ba tšônê.

E rile motlha mongwe ka batho bangwe ba êtêla kwa Tamaseko (Damascus), ba tlhasêlwa ke lekôkô la Maarabia, e le dinokwane. Go no go le mo nageng fêla. Dinokwane tsa ba tšhwara ka thata tsa ba utšwêla dilô tšotlhe tse ba nang natšô. Dinokwane tseo e ne e le setlhôphanyana sengwe sa ditlhôpha di le dintsi tse di ntseng jalo, tse di neng di tshela fêla ka go kgarakgatshêga mo nageng di palame dipitse tse di bofelo, di lalêla baeti kgakala le metse ya batho.

Mme ka letsatsi leo baeti ba ne ba bôna lesegô. E rile ka magodu a ne a ntse fatshe a abalana kgapô e ba e gapileng, le bônê ba tšhogana ka ba wêlwa ke setlhôpha sa mašôlê. Mapodisi a na a le mantsinyana, jalo a dika dinokwane a thibêla dikgôrô tšotlhe, a ba wêla a ba tlhasêla a ba fenya. Dinokwane dingwe tsa bolawa, tse dingwe tsa tšhwarwa tsa golêgwa, kgapô yotlhe ya rebolêlwa beng ba yônê.

Jaanong mo go bônê dinokwane tseo ga bo go le Moarabia mongwe yo o bidiwang Hassan. Enê o na a na le pitse e ntlê thata e e neng ya gapiwa le yônê ke masôlê. E rile go le bosigo ka Hassan a robetse fa fatshe, a golegilwe maoto ka kgôle, a utlwa pitse ya gagwê e lela. Le galê pitse ya lala fêla e hula e golegilwe maotô kafa mokgweng wa batho bao ; lefa e hula e reteletse ke go tsamaya. Hassan a itse lentšwe la pitse ya gagwê, a ba a rata go e bôna lwa bofêlô ; jalo a ikgôgakgôga a gagabêla kwa pitse e emeng gônê.

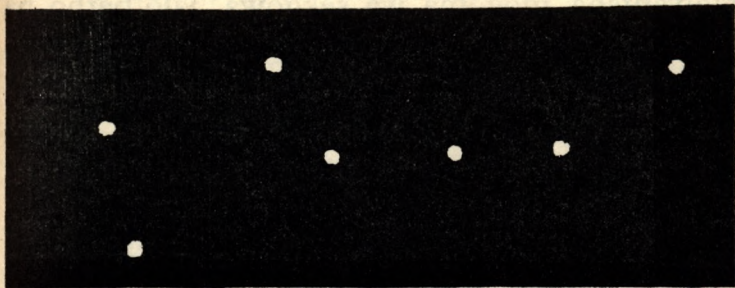
Fa a sena go fitlha fa go yônê a bua nayô a re, 'Pitse ya kgolo ya me, O tla boêlwa eng O le mo thateng ya masôlê ao ? A tla go tšwa-lêla mo tlung ya dipitse, wêna yo O ratang go phuthologa mo nageng e e namileng. Boêla kwa gaeng la mong wa gago. Nna ke tlhabilwe

ke bile ke golegilwe thata. O rêê mosadi wa me O re, ga nka a bôna monona wa gagwê. Gapê, pitse ya me, O latšwê mabôgô a banyana ba me, O ba rêê O re ke tumedišô ya bofêlô ya ga rraabô.'

E rile fa a ntse a bua jalo, Hassan a ntse a šema kgôlê e maoto a pitse a golegilweng ka yônê, ka mo pitse ya gololêga. Fa pitse e bôna mong wa yônê a tlhabilwe a palêlwa jalo fa fatshe, erete ya gana go ipoloka ya mo sia. Jalo ya ôba tlhôngô ya mo tšhwara ka moitlamô wa gagwê wa letlalô, ya mo tšholetsa ya itse go sia ka ênê, go le bosigo jalo.

Pitse ya nna ya lala e ntse e tsamaya, e gopotsê kwa gae. Mme go no go le kgakala thata kwa bofoleng jwa naga. Ya tlhôla e ntse e lekile jalo, ka morwalô o o bokete wa monna mong wa yônê, e tsamaya ya mhitlhisa kwa gaeng la gagwê. E sena go mo gôgêla jalo kwa motsing wa gagwê, ya sala e setse e bolailwe ke matsapa a a boitshêgang, ya wêla fatshe e šule.

Batho botlhe ba sešaba sa ga Hassan ba lelêla pitse e e ikanyêgang eo, e bile baboki ba bônê ba dira mabôkô a a kakanyang tirô e kgolo e e gakgamatsang eo.

Dinaledi tsa Mogoma (Plough)

DINALEDI

Batho rotlhe re rata go leba dinaledi. Ke kgatlhêgô e tona jang, go tšwêla kwa ntlê go le bosigo le go di leba, bogolo fa loapi lo se na maru. Go na le dinaledi di le dintsintsi. Ana ekete di sisibetse fêla, ga di tsamaye ka gopê ; di phatsima di nyetsa ka bontlê jo bogolo. Ga re ke re lapa go di leba.

E rile bogologolo tala batho ba ne ba tle ba nne le megopolô e e gakgamatsang kaga dinaledi. Motlhamongwe ba gopola go re dingwe ke dibatana, tse dingwe diphôlôgôlô. Go na le lekôkô lengwe la dinaledi le batho kwa mafatshing a bokone a Europe ba ka le bônang masigo otlhe ka ngwaga otlhe, le eketeng le

tšhwantsha mogoma wa sekgowa, jalo batho ba le reile leina la "Mogoma". Ba bangwe ba le bitsa "Bera yo mogolo". Mo go lônê lekôkô leo la dinaledi, dinaledi di le pedi di šupêla kwa naleding e nngwe e e sa tsamaeng gope, e e okameng bokone : e bidiwa "North star", naledi ya bokone. Lefa dinaledi tse go tweng, 'Mogoma' di dikologa naledi eo ya bokone, di ntse di e šupa. Mo lefatshing la rona la Bechuanaland, dinaledi tsa "Mogoma" ga di ke di bônala fa e se mariga, ka kgwedi ya Phuku ; di bônala kwa bokone kwa tlasetlase.

Gapê go na le dinaledi tse dingwe tse di reeletšweng batho ba bagolo ba ba tshedileng bogologolo. Lekôkô lengwe la dinaledi tse dintlê thata le re ka le bônang masigo otlhe ka dikgwedi dingwe tsa ngwaga, le bidiwa "Orione", le reeletswe motšomi mongwe yo o itsegeng wa bogologolo tala. Mo lekokong leo naledi nngwe ga twe ke tlhôngô ya gagwê, e nngwe e e gaufi ke letšôgô ; tse tharo tse di fa gare ke bante (moitlamô) ya gagwê, e na le thipa e kgolo e lepeletse ; tse dingwe tse pedi ke dinao tsa gagwê.

Lekôkônyana le lengwe la dinaledi di šupa ga twe ke "Pleiades". Ke dinaledi tse ereteng

di dinnyennyane di kokwanye ; le galê ya bošupa gantsi e ka bônwa fêla ke ba ba matlhô a bogale. Tlhamane ya re, bogologolo go no go na le senatla sengwe se go tweng "Atlas," se na le bana ba basetsana ba šupa ; fa ba sena go šwa ba fetolwa ba nna dinaledi, ba bêwa kwa godimo mo loaping gore ba nnê teng ka bosakhutleng. Tlhamane eo ke ya Bagerika, ka e le bônê, mmôgô le Maarabia, ba ba ithutileng dinaledi thata, ba ba ba di rêêlêla maina a diganka le medimo ya bônê.

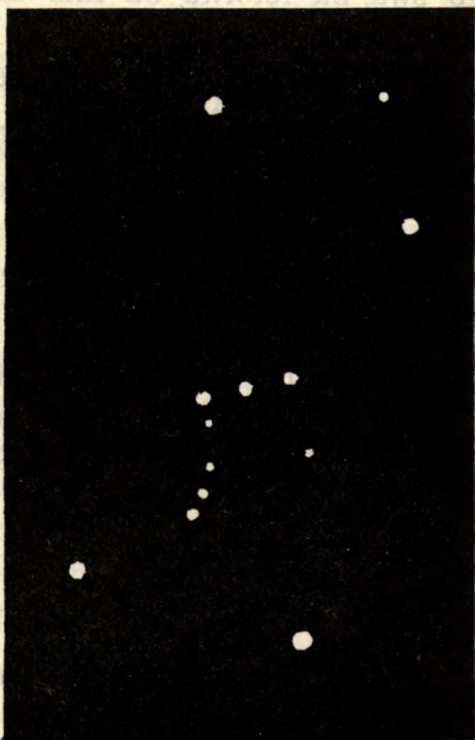
Gompieno go na le dilô tse go tweng di "telescopes", re ka re "dibônagolê", tse dinaledi di ka lebiwang ka tšônê, jalo ka thušô ya dilô tse batlhalefi ba ithutile namane e tona ya thutô kaga dinaledi, popêgô ya tšônê le metsamaô ya tšônê mo loaping. Go itsiwe jalo go re dinaledi tšotlhe ke dipopô, e le dikgolokwe tse dikgolo thata, dingwe di feta kgolokwe, gongwe lobopô, lo rona batho re nnang mo go lônê.

Fa re leba dinaledi ka matlhô fêla, tšotlhe di bônala jaaka erete di ditšhweu jaaka ngwedi. Mme fa di lejwa ka telescope e tona, di bônala di le mebalabala. Dingwe di mmala o mohubitswana, tse dingwe di mmala o mosêtlha-

nyana, tse dingwe o motalanyana, tse dingwe o mmududu.

Fa re lelalêla kwa loaping go le bosigo jo bo phêpa, selô sa ntlha se se re gakgamatsang ke bontsi jwa dinaledi. A O kile wa leka go di bala? Mme fa re ka di leba ka "telescope", re lemoga di le dintsintsi thata go feta tse di ka bônwang ke matlhô a motho.

Mo loaping motlhamongwe lo tla bo lo lemogile sengwe se eketeng se tšhwana le leru le lesesane le letelele, se raletse legodimo, gongwe loapi. Se bidiwa Mola wa Godimo ka Setšwana; ka sekgowa se bidiwa "Milky way".

Dinaledi tsa Orione.

Mo matlhong a motho se tšhwana le lerunyana; mme fa se lebjwa ka “telescope” e tona re fitlhêla go re bošhweunyana joo ke boidiidi jo bogolo jwa dinaledi. Ka e le bontsi jo bo se nang palô, e bile ka bokgakala jwa tšônê, masedinyana a tšônê a tlhakana a kôpana a dira šônê se rona re ka re ke seka-leru, leru le le sesane le le phatsimang. Ga twe bontlhanngwe fêla jwa Mola wa Godimo bo na le dinaledi di le bo-millions ba le bantsi.

Go na le maru a mangwe a le mantshi a dinaledi a a kanang ka Mola wa Godimo, mo dintlheng tse dingwe tsa magodimo. Mangwe a lebêga eketse marunyana, mme lengwe le lengwe le na le dinaledi tse di retelêlang motho gore a di balê. Maldiidi a dinaledi a a ntseng jalo a bidiwa di-“nebulae”, masagaripana.

Thutô e e ithutwang mo dinaleding ga e na tekanyetšo. Go na le batho ba ba thapetsweng go tlhotlhomisa gore ba tle ba nnê le tlhaloganyô ya se dinaledi tse dikgolo le masagaripana a madinyeditsana a a bônalang kgakalakegakala a ka se rutang motho. Dilebagolê tsa badimo ba lefatshe, batho, di agetswe diadiadi tsa matlo tse di bidiwang “Observatories”, di oletse dilebagolê tse dikgolo le tse dinnye.

PHIFALO YA LETSATSI LE NGWEDI

Phifalô ya letsatsi le ngwedi ke sengwe se batho bangwe ba se boifang, segolo bogologolo ba ise ba nne le tlhaloganyô ya dilô tse. Ga go gakgamatse fa batho bangwe ba kile ba dumêla go re phifalô e ne e le sengwe se se boitshêgang se se neng se wetse letsatsi gongwe ngwedi.

Banni ba lefatshe la China ba ne ba dumêla fa phifalô e le tirô ya dinonore tse ditona tse di lehang go ja letsatsi, lefa e le ngwedi. Jalo fa go le phifalô, ba tle ba tsee meropa, ditshipi, makôpôkôpô, sengwe le sengwe se se ka itewang sa lela, ba tšose namane e tona ya modumô, ba re ba tšhosa dinonore gore di tlogêlê phôlôgôlô e di e jang, ebong letsatsi, lefa e le ngwedi !

Fa e le dichaba tsa Amerika, fa go le phifalô ya ngwedi ba ne ba re ngwedi o lêlêkwa ke dintša tse ditona, di mo tšhware di mo ntshe dinthô ; madi a a tšwang mo dinthong tseo ke ôñê a a timang lesedi la ngwedi. A ga se go re, mo phifalong ya ngwedi, ngwedi ga e ke e timêlêla ruri ruri, mme e fetoge e nne mmala o mohubidu, jaaka mmala wa madi ?

Mme poifô e tsalwa ke botlhôkakitsô. Fa

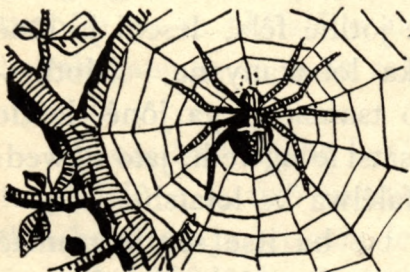
batho ba bonye kitsô e e ba tlhaloganyetsang kafa dilô tseo di diralang ka gônê, poifô e tle e nyelele.

Gompieno go itsiwe go re phifalô ya letsatsi e dirala motlhang mo ngwedi o fetang fa gare ga lefatshe le letsatsi, a sire letsatsi ka ntlha nngwe, gongwe jotlhe fêla, lesedi ja lônê le se ke le bonale ka lobakanyana. Motlhamongwe lefatshe, mo tsamaong ya jônê, le tle le tsene fa gare ga letsatsi le ngwedi, jalo ngwedi a fifale, ka go tšhutifalêlwa ke lefatshe.

Baithuti ba dilô tse ba itse sentlê tsamaô ya lefatshe le ya ngwedi ; ba nonofile go bolêlêla-pele lobaka lo letsatsi le tla sirwang ke ngwedi ka lônê, le lobaka lo ngwedi o tla tšhutifalêlwang ke lefatshe ka lônê. Jalo batho ga baa tšhwanêla go tlhola ba boifa diphifalô, ka e le dilô tse di itsiweng, e bile go itsiwe letsatsi je di ka lebêlêlwang ka jônê, le oura tôta e di tla diralang ka yônê. Go tlo go bolelelwe-pele jalo mo dikoranteng, go re phifalô e tla nna ka letsatsi la bolêbê, gore batho ba ipaakanyetse go e bôna.

DIGOKGO

A lo kile lwa bôna digokgo ? A lo lemogile jaaka di rara bobi jwa tšônê ? Go ka twe segokgo ke setshedi se se ratang tirô. Se simolola go

dira fêla ka lobaka lwa go tsalwa ga šônê ; sengwe le sengwe ke morari le mo tlholegong ya šônê. Le sego-kwane se sennye-nnyane se itse go

rara bobi jaaka se setona.

Jaaka ditshedi tse dingwe, segokgo ga se ke se rutwa tirô. Sehudinyana se itse go šapa ka bonakô, se sena go tšwa mo dikhadung fêla. Nônyane e itse go aga setlhaga sa yônê, le ntsi ya dinotshe e itse go dira lomêpê e sa rutwa ; Modimo o neile ditshedi tšotlhe kitsô ya go dira ditirô tsa tšônê. Ditirô tseo tôta di gakgamatsa thata ; fa re ka tsaya segokgo sekai, ga go na mologi opê lefa e le morari, yo o ka tšhwanang le segokgo mo go rareng.

Segokgo ga se ke se potlaka. Se tlhokô-mêla thata go kônêla ditlhale tšotlhe. Le galê

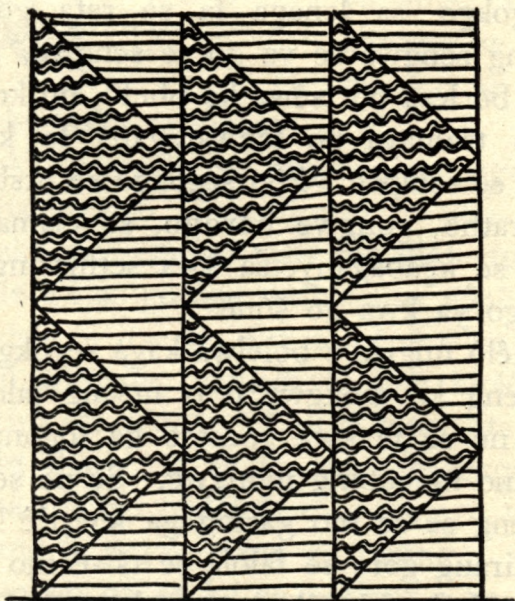
digokgo di methale-thale, jalo losika longwe le longwe loo-segokgo lo dira bobi ka mokgwa wa lônê. Mme tšotlhe di dira tirô ka mokgwa o o siameng, ka matsêtsêlêkô le botšwerere.

Digokgo dingwe ke baagi. Di aga matlo a a kanang ka monwana wa kgwenetše. Di dirêla matlo ao ditšwalô tse di di tšwalang di sena go tsêna mo teng. Ga twe di itse go kôpêla ditšwalô tse ka kwa teng, gore legodu lepê le se ka la tsêna.

Segokgo sa lenaga fa se rata go tšwa setlharing sengwe se ya go se sengwe, se rara bobi se bo lesa bo tsêwa ke phefô, bo kokobalê jalo, go tsamaya bo tšhwaragana le kala ya setlhare se sengwe. Foo segokgo se ntsha bobi joo morathô, gongwe borogo, se tsamaya mo go ônê se kgabaganyetsa kwa setlharing se se ratang go ya kwa go šônê.

Polêlô nngwe e bolêlwa kaga segokgo se se ipolokileng ka mokgwa o o ntseng jalo. Ga twe se ne se le kwa godimo ga logong lo lo nnang mo mogobing mongwe. Se ne se le mo setlhakeng se se mo garing ga lewatlê ! Se ne se ka dirang gore se falolê se tšwê mo setlhakeng seo ? Sa fologêla logong kwa metsing, sa lo potologa-potologa, sa tlihoka kafa se ka tšwang

ka gônê. Sa tlhatlogêla gapê kwa godimo,
 le gônê foo sa tlhoka tsela. Sa nna jaaka eketse
 se akanya se se tla se dirang. Foo sa simolola
 go rara bobi jo botelele, sa gokêlêla ntlha
 nngwe ya bobi godimo ga logong, sa kokobatsa
 bobi go tsamaya jwa tšhwara setlhare sengwe.
 Jalo segokgo sa bôna go tsamaya mo bobing,
 sa fitlha fa fatshe sentlêntlê fêla.

ABERAHAMA LE MONNA-MOGOLO

Bajuda ba bolêla polêlô nngwe kaga Aberahama mo dikwalong tsa bônê, e e se yong mo Baebeleng. Ke polêlô e ntlê e e nang le thutô.

Ga twe Aberahama o na a tle a dule fa mojakong wa tente ya gagwê, ka letsatsi lengwe le lengwe, a nnele go tšhola baeng ba ba ka tlang ba feta ka tsela. E rile motlhamongwe a bôna monna mongwe yo o tšofetseng thata, yo o itshegeditseng ka seikokotlêlô, a mo atamêla. Motho-mogolo yo o na a korotlaganye ka botšofe, a bile a bônala a lapisitšwe thata ke loêtô lwa gagwê.

Aberahama a mo tšhola ka bobelonomi a mo naya setulô, a mo tllhapisa dinaô kafa mokgweng wa lefatshe leo, a ba a mo tšholêla

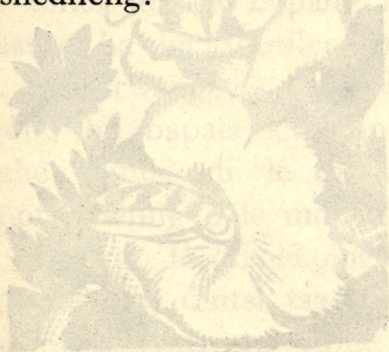
dijô. Monnamogolo a leboga a wêla dijô a di gabetsa, mme a se ka a di lôpêla tšhegofatsô pele. E rile fa Aberahama a mmôna a dira jalo a mmotsa a re, “Rra, ke ka ntlha yang O sa leboge Modimo, o lebogêla dijô O ise O je?” Monnamogolo a araba ka go re, “Ga se mokgwa wa me.” Aberahama a fêla a mmotsa a re, “E ntse jaana ga O rate go leboga Modimo wa legodimo, monei le moabi wa masegô otlhe?” Monnamogolo a mo raya a re, “Nna ke ôbamêla Molelô o le osi; ga ke batle modimo o sele!”

Fa Aberahama a mo utlwa a bua jalo a kgotšwa thata. A lêlêka monnamogolo mo legaeng la gagwê, a gana go re o ka lala mo motsing wa gagwê.

Mme e rile monnamogolo a sena go tsa-maya, Modimo wa bitsa Aberahama wa mmotsa wa re, "Moeng yoo o kae?" Aberahama a araba a re, "Ke ne ka mo lêlêka, ka a se ka a go ôbamêla." Modimo wa mo araba wa re, "Aitse nna ke itšhoketse motho yole ka dingwaga tse e ka ne e le lekgolo gompieno, lefa a se ka a ntlotla a nteboga; le gompieno o sa ntse a ntheteletse. A wêna O no O retelêlwa ke go mo itšhokêla bosigo bo le bongwe fêla?"

Polêlô e fêla ya re, e rile Aberahama a utlwa mafoko a Modimo, a ya a busetsa monnamogolo kwa legaeng la gagwê, a mo dirêla ka bobelonomi ka lobaka lo loleeje, a ntse a leka go mo ruta ka bobelotelele kaga Modimo o o tshedileng.

DINTSI TSA DINOTSHE

Ntsi ya dinotshe ke tšhoswane e e fitlhêlwang mo mafatshing otlhe, fa e se mo go ônê a a tsididi thata. E fitlhêlwa mo dintlheng tšotlhe tsa lefatshe leno la Aferika. Go na le ditshika di le dintsi tsa dintsi tsa dinotshe.

Ke setshedinyana se se gakgamatsang mo popegong ya šônê. Mmele wa yônê o monnye, e bile e na le diphuka di le nnê ; phuka tseo di ka tšhwaragana fa ntsi e fofa. Molomo wa yônê o bopilwe ka mokgwa o o gakgamatsang, o bopetswe ditirô di le pedi tse di farologanyeng.

Ntsi ya dinotshe e na le loleme lo lo-leele, le ditlhaa di le nnê. Ka loleme le ditlhaa di le pedi tse di kwa tlase e anya botshe jo e bo fitlhêlang mo dithunyeng tsa ditlhare. Ka ditlhaa tse ditona tse di kwa godimo e dira ditirô tsa lekhafa.

Mo ntlheng ya mmele wa yônê go na le

selônyana se se bogale thata, se se bidiwang lobolêla. Selô se se tšhwaraganye le kgetsana e nnye e e nang le borebotlhole. Jalo fa ntsi e tlhaba sengwe ka lobolêla, borebotlhole joo bo tsêna ka lobolêla. Ke gônê mo go dirang gore go nnê botlhoko fa go tľhambilweng teng.

Ntsi e itirêla lekhafa le e agileng mo go lônê. Motľhamongwe lekhafa le bêwa mo mosimeng, motľhamongwe mo logageng, motľha o mongwe mo letšhwagong la setľhare gongwe mošwaoeme. Lefa ntsi ya dinotshe e le setshedinyana se se sa kakeng sa katisiwa sa itse mong wa šônê, lefa go ntse jalo batho bangwe ba di ruile, ba bapala ka dinotshe tsa tšônê. Ba di dirêla matľonyana a dipolanka, motľhamongwe a a ruletšweng ka bojang, a dintsi di ka bopang mamepa mo go ônê. Batho ba ba ithutileng kafa ntsi ya dinotshe e tšhwarwang ka teng, baa di rata thata, le gônê ba bapala ka tšônê ka go rekisa dinotshe. Dintsi di le dintsi thata di nna mo motshitshing o le mongwe fêla.

Fa go le dikgakologô, ditľhare di simolola go thunya, dintsi tsa dinotshe di tle di tšwe mo mesimeng ya tšônê ka maphakêla. Di tsamaye, di fofele go phutha botshe jo bo mo

dithunyeng. Ntsi ya dinotshe e anya botshe jo ka go tsenya loleme lo loleele lwa yônê mo teng ga sethunya. E isa botshe kwa lekhafeeng la yônê, e bo ntsha dinotshe.

Fa di bolola jalo di ya go batla botshe, ga di ye fêla kwa dithunyeng tse di gaufi le lekhafe. Gantsi di na le go ya kgakala, mme lefa go ntse jalo ga di timele ka gopê. Fa pula e ka na ya di fitlhêla kgakala le legae la tšônê, di itšhubele mo mesimanyaneng, gongwe kwa tlase ga makakaba a ditlhare, gongwe mo teng ga sethunya se segolo.

Dintsi ga di phuthe dinotshe fêla, di phutha le lorole lo lo bônwang mo teng ga dithunya. Lorole lo lo sêtlha lo, di lo isa kwa gae ka maoto a tšônê a moragô, a a nang le dikgetsenyana gongwe dikgwatlhanyana. Lorole lo di lo ntshe dijô tsa dintsi tse dinnyennyane, le masite ; jalo ka masite di bopa lekhafe. Fa motho a leba lekhafe la dintsi tseo, o tla bôna go na le makgathi a le mantisi thata, mme lekgathi lengwe le lengwe le tšhwana le le lengwe ka popêgô le ka boatlhamô, e bile makgathi a tšhwaraganye sentlê. Dintsi di tlatša makgathi ao ka dinotshe. Lekhafe le le tletseng dinotshe le bidiwa lomepa.

LOSO LWA GA NZIMA

Polêlô e, e boletswe ke banna bagolo ba morafe wa Babatana, kafa Ramosa le Nzima ba ratileng monyana yo montlê yo o neng a bidiwa Kosi. E ne e le ênê monyana yo montlê mo morafing. Basimane ba babedi ba kgathatsa Kosi, mme lefa a na le mmôtlana a se ka a dumêlêla opê wa bônê. O ne a tle a gopole go re o ka dumêlêla Ramosa ; mme fa gongwe a gopole Nzima fa e ka nna ênê monna. Ramosa e ne ya re a na le Kosi a šolofele ; mme fa ba kôpana boo bararo Kosi a se ke a itse go re o ka dirang.

Ka letsatsi lengwe Ramosa a be a na le Kosi mo lolwapeng, ba nwa magapu. Nzima a gôrôga, a bile a na a nole bojalwa. A tla a thamile a bolêla fa e ne e le ênê nkgô mo Babataneng. A bôna Ramosa le Kosi ba ja legapu, a ba dumedisa a ba šupa ka phafana, bônê ba leboga. Kosi a mo kopa go nna fatshe a nwê legapu ; lefa go ntse jalo a gana go le nwa, a nna kafa mosetsaneng. Jalo Ramosa a tlolêla Nzima a mo raya a re, "Tsamaya, O se ka wa tla fa O tagilwe. Ga O bone go re O šotla Kosi ?" Nzima ênê a šotla a re, "Ga O

ntate, ke tla tsamaya fa ke rata.” Ramosa a mo raya a re, “Ga O monna wa sepê ; fa O ka bo O batla go tlotla Kosi O ka bo O se ka wa bua naê O tagilwe.”

Fa Nzima a utlwa mo, a galefa a re, “Mafoko ao a nkgopisitse, ke tla go bolaya.” A tlola a lwantsha Ramosa ka rabotsaene, ênê a itshireletsa ka thêbê ya gagwê. Batho ba bangwe ba utlwa leratla la bônê, ba tla go ba kgaoganya. Ba isiwa kwa kgosing, tlhôngô ya dintwa ya bolêlêla kgosi kafa ba loleng ka teng. Yônê ya utlwêla basimane botlhoko fa e utlwa ba lwêla monyana a le mongwe, jalo a ba bolêlêla go êma go fitlhêlêla a ba bitsa go ba athola.

E rile ka mošô kgosi ya bitsa morafe, ya o bolêlêla gore basimane ba babedi ba tšhwanetse go ya go tšoma tau, e le go re yo o tla e bolayang o tla nyala Kosi. Nzima a šolofêla, kagobo e ne e le ênê motšomi ; Ramosa ênê a itlhôbôga. Ba lootsa dilêpê le digai, ba ipaakanyetsa go ya go tšoma.

Ya re ba ise ba tsamaye, Kosi a ba kgothatsa. Ramosa a mo leboga ka sefathlôngô se se edileng, mme Nzima a kopa go nwa bojalwa, a tsaya phafana a e kodumetsa. Ke

gônê ba tsamaya ba ya go tsêna mo sekgweng ;
ba ne ba kgaogana, ba nê ba kôpana.

Kwa pele Ramosa a bôna leroo la tau, a
le šupegetsa Nzima. Fa a le bôna a raya mole-
kane wa gagwê gore ba kgaoganê, gore ba tle
ba bônê go re mmolai wa yônê ke mang. Ba

batla ba fapaana, ba ba ba kgaogana. Nzima
o na a na le tšholofêlô e kgolo, a êta a tsiki-
tlêla ka a na a tagilwe. Ramosa ênê a tsamaya
a ntse a rapêla. Kgantele ka tšhoganetšo ba e
tšosa ya tloêla Nzima ênê a ise a e baakanyetse,
a eme fêla a e lebile a ja kgakge. Ramosa a e
tllhaba pelo ; mme ya bo e setse e lomile Nzima
mo go botlhoko, mo lefa a kabo a phedile a
ka bo a ne a tšwa segôlê fêla. Ramosa a e

bua a sianêla kwa gae, a fitlhêla ba ntse ba mo emetse, ba itumêla go bôna fa e le ênê mophadi. Kgosi ya botsa go re Nzima o ne a le kae? Fa Ramosa a bolêla kafa a bolailweng ke tau ka teng, kgosi ya bo e re, "Ke go re o na a tagilwe ka a ne a nole bojalwa."

Ramosa a tloga a nyala Kosi. Mo nyalong ya bônê kgosi ya kgôthatsa batho gore ba se ka ba etsa Nzima ba nna matagwa.

NKWÊ YA INDIA

Nkwê ya lefatshe jeno ga e tšhwana le ya lefatshe ja Asia. Yônê ya lefatshe ja Aferika e tšhwana le lengau, mme ya Asia ga e tšhwane najô. Nkwê e e mono Aferika e bidiwa 'Leopard' ka sekgowa, yônê ya India e bidiwa "Tiger".

Mmele wa nkwê ya India o khurumeditse ke methaladi e mentšho, e mentlê. Mme lefa letlalô la nkwê le le lentlê jalo, nkwê ga e ntlê mo mekgweng ya yônê. E bogale, e borumolang, go feta dibatana tšotlhe tse dingwe tse di agileng nayô mo dikgweng. Batho ba boifa nkwê thata bogolo go tau : ka tau e tle e bolaye gore e jê e kgorê, mme nkwê ga e ke e kgora. E bolaya fêla ka e rata go bolaya. Motlhamongwe e ka bolaya ditshedi di le

dintsi lefa e sa rate go ja, ka e setse e jele e kgotshe. Ke sebatana se se boitshêgang, se se dirang tshenyô e kgolo thata.

Nkwê e ralala sekgwa ka bonôlô, ga e dire mokgwasa opê ; ka mo e ka ratêla diphôlôgôlô e sa di tšhose. Fa e le go tsamaya ga yônê, ga e ke e taboga jaaka pitse ; e siana ka go tlola-tlola. Lefa go ntse jalo e ka sia pitse lefa e ka ne e le pitse e e tšhwereng lobelô.

Mokgwa o mongwe wa yônê ke go sia ka sengwe se e se bolaileng, gongwe e se gapile. Fa baeti ba India ba lala gaufi le sekgwa, ba na le go itibêla sentlê, ka gonne motlhamongwe nkwê e ka tšwa mo sekgweng ya tšhwara motho a robetse, ya sia ka ênê, ba bangwe ba ise ba tšogele go mo thusa.

Nkwê e itse go šapa sentlê. E tle e re e tšongwa, fa e le kafa nokeng, e tlolele mo metsing e tšhelele kwa sekgweng se se kwa moseja o mongwe ka go šapa. Ka mokgwa oo e tle e falole mo go ba ba e tšomang. Kwa fatshing ja India batho gantsi ba e tšoma ba palame ditlou tsa diruiwa, e bile ba na le dintša. Tlou yônê, fa nkwê e sena go bônala, e tle e eme fêla ka tlhômamô, gore mopagami a tle a kayê nkwê sentlê a e hulê. Motlhamongwe

nkwê e re e tšongwa jalo e tlolele tlou e e lome
 e ngaparetse mo thamung ya tlou ka dina la tsa
 yônê tse di bogale tse di thata. Tlou jalo e
 leke go e figitlhetsa ka bokete jwa yônê, e leke
 go gataka nkwê ka maoto a yônê a magolo.
 Motlhamongwe tlou le nkwê di we mmôgô
 magongwe, di bidikame di šukašukane ; go tlo
 go bolawe yônê nkwê, marapô a yônê a rojwe
 ke bokete jo bogolo jwa tlou.

Batho bangwe ba India ba tle ba rue
 dinkwê tse di bokgwabô, le mangau. Mme ga
 se dilô tse di ka ikanngwang. Polêlô nngwe e
 bolêla kaga kgôsana nngwe e e batlileng go
 bolawa ke nkwê e e e godisitseng, a e tšhwara
 e le nnyennyane. A bo a ntse kwa ntlê ga
 tente ya gagwê a bala lokwalô go le maitse-
 boa, sebatana sa gagwê se rapame fa go ênê.
 Letšôgô lengwe ja monna le lepeletse fa tlha-
 koring, je lengwe le tshegeditse lokwalô lo o
 neng a lo bala. Nkwê e ne ya simolola go latšwa
 letšôgô la mong wa yônê, ya nna ya dira jalo
 ka lobaka. Kgantelê mong wa yônê a e utlwa
 e simolotsê go kgorotla-kgorotla, jalo a retologa
 a lebêla tlase, a bôna letšôgô ja gagwê le na
 le madi, e le a letšôgô, kagobo loleme lwa nkwê
 lo magwata thata, lo tšhwana le shwaile.

Kgôšana ya tšhoga ya lemoga ka bonakô fa mokgwa wa tlhôlegô wa sebatana o no o tšogile, ka mo se ka akofang sa mo tlolela sa leka go mmolaya. Mme ka a na a itse mekgwa ya dibatana, a tshaba go tlosa letšôgô, e se re gongwe a gakgatsa sebatana segolo bogolo. A

thusiwa ke go bôna motlhanka wa gagwê kgakalanyana, jalo a mo tlhaeletsa a mmita, a mo raya a re a tlê ka bonakô

le tlhôlegô e e tlhatlhetsweng.

Kgôšana ya nna fêla e sa šute lefa e le go le gonnye, ntšwa jaanong letšôgô le ne le le botlhoko thata jaaka sebatana se ne se le latšwalatšwa se kgorotla ka bogale. Motho a bo a itsile sentlê go re o na a sa kake a lwa le sebatana fa se ka mo tlolela. A itsôkêla botlhoko a ntse a letile motlhanka go boa. Ga re a fitlhêla e le lobaka lo lolele motlhanka a ise a tle, ntšwa mosimane o na a itlhaganêla thata a tla ka bonakô le tlhôlegô. Le ênê a

dira ka botšwerere, a atamêla ka go ratêla,
ga tsamaya a bôna go supa nkwê sentlê a e
hula a e bolaya. Re ka dumêla fa kgôsana eo,
go tloga fa lobaka loo, a bo a baketse ruri go
tlhôla a nna le nkwê e e bokgwabo !

GLASS

“Glass” ke eng ? Ke selô se se bidiwang “galase” ke Batšwana, ka ba se itse sentlê botlhe. Se na le tirô e kgolo ka go dira difenestere (Setšwana sa bogologolo sa bo se re “diôkômêlabagwê”), kagobo galase e lesa lesedi go tsêna mo teng, mme e itsa phefô le serame go tsêna. Lefoko la “glass” le raya, mo tshimologong, sengwe se se phatsimang. Ke selô se se thata se se lokhefe, se lesedi le ka se ralalang sentlê. Mme go na le mehuta e le mentsi ya galase ; e mengwe lesedi le sa kakeng la e ralala.

Galase e ne e itsiwe ke batho ba bogologolo tala ; segolo mo lefatshing la Egepeto. Maegepeto a ne a itse go dira galase mo lobakeng lwa ga Aberahame, le mo lobakeng lwa pele ga gagwê ; ba dira dibaga le dinwêlô ka yônê. Ke bônê ba ba rutileng batho ba dichaba di sele go e bopa ; ke nngwe ya dikitšô tse dikgolo tse merafe e di tsereng mo morafing o mogolo wa Maegepeto. Baeti ba merafe ya Maegepeto, le ya Mafenekia, ba ne ba tle ba

rekise dibaga tsa galase mo lefatshing la Aferika, jaaka Makgowa a dira gompieno.

Glass e bopilwe ka mouputsa, le mošawa, le majê a manyaphiri, le melôra, le taka. Badiri ba tsaya dilô tseo ba di tlhapolosa mo pitseng e tona ka molelô o o bogale.

E re go sena go tlhapologa sentlê go tšwe mo go tšhwanang le metse fêla, lehulô le bonale le kokobetse ka kwa godimo. Lehulô leo ke dilwanyana tse di ganang go

tlhapologa le go tlhakatlhakana.

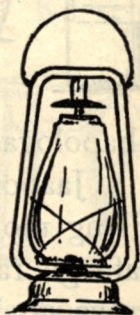
Jaanong go batlêga gore, mo go tlhapologileng mo, go tsidifalê ka bonya, le go bopiwa kafa go ratwang e bopêga ka teng. Fa go ka ratwa go bopa galase ya difenestere, mmopi o tsaya potokwe ya tlhapologô, e sena go simolola go gatsêla, o e bopa popêgô ya mošopa ka go budula, o tloga a sega mošopa ka boleele jwa ônê ka tshipi e e molelô. Tshipi e e gote-tseng e sega galase jaaka thipa e e bogale e sega letlalô je le kolobileng. Jalo galase e e neng e le mošopa e tšwa popêgô ya letlapa; ke yônê e re e bônang e le galase ya difenestere.

Diiponi tse batho ba ipônang ka tšônê ke

galase e e tshasitsweng ka ntlha nngwe, jalo mo boemong jwa go lesa lesedi, gongwe setšhwantšho, se e ralala, ya se tšhwara ya se busa.

Dikgamêlô tsa glass tse go tweng mabôtlôlô di bopiwa ka go baya tlhapologô e re setseng re buile kaga yônê mo ditshelong (difôrômô) tse di bopilweng gore di tšhwane le mabôtlôlô.

E rile bogologolo galase e ne e sa itsiwe mo mafhatshing a Makgoa. Jalo fa bangwe ba simolola go e dira, gongwe ba e rêka mo merafing e mengwe, e ne e le selô se se tlhwatlhwa e kgolo thata. Kwa pelenyana fa batho ba simolola go dira difenestere ka yônê, dikgosi di ne di kgethisa difenestere tšotlhe tse di ntseng jalo. Lekgêthô leo ga le bolo go rebolwa gompieno, ka gompieno mongwe le mongwe, mo merafing yotlhe, o na le dilwana di le dintsi, kwa ntlê ga difenestere, tse di bopilweng ka galase. E bile go mafelô a le mantsi kwa galase e bopjwang teng ; batho ba le bantsi, re ka re diketekete tsa batho, ba bêrêka yônê fêla tirô ya go dira le go baakanya galase.

KGOSI ZAMBA WA CONGO

Mafoko a a boletswe ke mošwi Kgosi Zamba, a bolêla ditaba tsa bosimane jwa gagwê.

E rile ke le mosimane, rrê e ne e le kgosi, nna ke le mojabošwa jwa setulô sa gagwê sa bogosi. Ka nakô eo motse wa rona, le metse e e bapileng naô, e ne e tšhwenngwa ke ditau. Matlhape a rona a dikgomo a ne a tshwenngwa ke dibatana tseo, jalo go ne go le poifô go re fa go sa iwe letšholô la go bolaya ditau tseo, dikgomo di tla fêla mo lefatshing. Rrê a dira mogopolô wa go lwantsha ditau, a êpa pitšô ya sešaba. Banna ba bileliwa kwa kgotleng maitsebowa go ya go rêra go ya letšholô. Go ne go le banna ba ba fetang makgolo a le mabedi, ba ba itsegeng go re ke batšomi tôta. Ba kgethiwa go ya letšholô ; nna ke ne ke sa kgethiwa, mme ka itôpêla, jalo ba ntetlêlêla go ya nabô. Ke ne ke na le dingwaga di le lešomê le metšô mebedi. Rrê ene e le motšomi yo mogolo, e bile jaaka e ne e le kgosi ke tšhwanêlô gore e nnê ênê moeteledi-pele mo dikotsing tšotlhe.

Ra bothologa ka mahube mošong mongwe, rrê a eteletse pele a tšhotsê tlhôbôlô e e melomo

mebedi, le segai, le dirabolorô di le pedi. A setswe moragô ke kala ya gagwê, le yônê e tšhotsê segai, nna ke mo setse moragô. Fa moragô ga me go le batšomi, le dintša.

Ra tsamaya mo sekgweng, ra kgabaganya dikgôrô le dinoka, bofelong ra fitlha kwa nokeng ya Khonko, mo bontlê jwa lefatshe bo bônalang teng ka mo go gaggamatsang. Gongwe le gongwe mo motho o šebang gônê, a bôna dithaba le maphôtôphôtô, le matšha a mantlê. Ra golola ra itapolosa, nna ka thulamêla. Ka tšosiwa fêla ke phala e e bolêlang go re dibatana di bonywe. Ka nakô eo re ne re ise re bônê tšônê tse letšholô le di bolole-tseng, ebong ditau.

Ra tšwêlêla pele go fitlhêlêla motshegare ; ka tšhoganetšo ra bôna namane e tona ya selô. E ne e le tau e tona. Ka kgaoga pelo, ka gonne e ne e le lwa ntlha ke bôna tau e e utlwang. E ne e boitshêga go feta tšhwene yo motona-tona yo nkileng ka mo hula ka motswi ka nakônyana e e fetileng. Mophatô o no wa ipaakanyetsa go e losa, rrê ênê a ntse a eteletse pele, a nna a atamêla tau. Ke ne ke se na keletšo ya go mo latêla, mme a nthaya a re ke se ka ka wêla kwa moragô. Tau e ne e

losiwa, e ne e kata ka sa moragô ; ya lêma ya tšoka mogatla ya šêba kwa go rona ka matlhô a a bogale thata.

Ba e hula gantsi, mme go sa thuse sepê. Ya latêlêlwa mo kgôrwaneng e e pitlaganyeng fa gare ga ditlhare ; fa e simolola go itlhabanêla batšomi ba tšhwara bothata. Go itefetsa ke mokgwa wa tau. Ya itshikhinya ya kgorotla, e na le mogopolô wa go bolaya tôta ; ya betsa dintša tse di lehang go e lwantsha ka maroo a yônê. Rrê a atamêla mo go yônê a setšwe moragô ke kala ya gagwê, a ntshebetsa gore ke boêlê kwa moragô. Banna ba rona le bônê ba mo reetsa ba dira jalo. A e šupa ka tlhômôlô, a e hula segautšhwane. Tau ya retologa ya duma mo go tšhosang, ya itse go didimala. Rrê a e hula lwa bobedi, ya betwa ke pelo mo go mašwê, matlhô a yônê a ntse a tlhomilwe mo go rrê. Rrê a tsaya segai sa gagwê a lekanya fa e kgogoga, a ntse a e atamêla ka bonya. E rile a le gaufi nayô a dira ka mokgwa mongwe wa batšomi ba rona. A khubama ka mangôlê a tsenya lore lwa segai sa gagwê mo mmung, a se tlhômâ thata a se lesa se tšholetsegile se ntse se šupile tau. Tau e ntse e duma, e bile e ipaakanyeditse go mo tloêla. Rrê a lemoga

jalo, a leta tau go tlola, a itse go tilêla kwa thokô ka bonakô, ka mo tau ya wêla mo godimo ga ntlha ya segai; sa e tlhaba sa ba sa e pholo-

letsa. Ya wêla fa fatshe. Banna ba kgogoga ka marumô le digai ba e tlhabaka, ya šwa. Ya nna gônê banna ba wêlang dibete ! Banna bagaetšho ba gakgamala thata. Nna ya ne ekete ke gateletswe ke seimana. Fa e ka bo e ne e se pelokgale ya ga rrê, tau eo e ka bo e ne ya bolaya motho, gongwe batho.

Banna jaanong ba kokoana fa setotung sa tau, ba bina ba ôpêla jaaka ekete ke modikanô gongwe pina, mme moragô ba se rwalêla kwa gae. Botelele jwa yônê e ne e le dikgatô di le šomê go tloga kwa tlhogong go ya kwa ntlheng ya mogatla. Leoto la yônê la pele le ne le le lekima jaana go se na monna yo o ka le kpanyetsang ka diatla tšoopedi. Se se tla lo šupegetsa go re e ne e le botona jo bo kae.

PAMPIRI

Gompieno fa motho a rata go isa mafoko mangwe, gongwe molaetšo mongwe, kwa ditsa-leng tsa gagwê, oa tle a ba kwalele lokwalô. Mo gongwe, fa motho a rata go boloka mego-polô gongwe mafoko a gagwê, oa a kwala. Se go kwalwang mo go šônê se bidiwa "paper", lefa e le pampiri. Mme e rile bogologolo batho ba bo ba se na pampiri e re e itseng gompieno. E ne e tle e re fa ba rata go bolêla mafoko a magolo, gongwe go kakanya ditšô le dintwa le dikgosi tsa bônê tse ba sa rateng gore di lebalwê, ba ne ba tle ba kwale mo matlapeng a magolo. Matlapa a a ntseng jalo le gompieno a teng mo mafatshing mangwe, a re ithutang ditšô tsa bogologolo ka tšônê; di bidiwa di "monuments".

Go no go dirisiwa mekgwa e mentsinyana ya mokwalô. Baroma ba ne ba na le dipatinyana tse di tšhwanang le dileite tsa bana ba gompieno, ba di khurumetse ka mahura a a gatsetseng a "wax", jalo ba kwale mo go yônê "wax" eo ka petlôlôtô ya tshipi. Fa gongwe, go dirisiwe matlalô a mašweu a a šugilweng, bogolo a dinku; go kwalwe ka inke e ntšho

mo go ôñê. Dichaba dingwe di ne di na le makwati a ditlhare dingwe a di kwalang mo go ôñê.

Tshimologô ya pampiri e simologile mo lefatshing la Egepeto. Mo nokeng e tona ya lefatshe leo, e e bidiwang "Nile", go no go tlo go nne lotlhaka lo lo bidiwang "Papyrus". Ke setlhare se se itsiweng mo Aferika; se teng kwa goo Tawana mo dinokeng tsa teng, se bidiwa koma. Ke lotlhaka lo loleele. Maegepeto a ne a kgaola lotlhaka loo, ba lo omisa, ba lo sega ditšwaketla tse ditshesane; jalo ba logaloga ditšwaketla tseo go dira selô se se tšhwang go le gonnye le khai, se go ka kwalwang mo go šônê. Le gompieno lefoko la rona la "paper", lefa e le "pampiri" le tšwa mo go lônê la "papyrus", la bogologolo.

KOMA
PAPYRUS

Mme papyrus eo e ne e le magwata thata, e bile e ne e le selô se se bokete, se se kima, mo se sa kakeng sa menwa sentlê. Fa e le polêlô e telele, e ne e tle e kwalwe mo

momenong o moleele wa "papyrus", o no o bolokwa o le momenô, o menololwa fa motho a rata go bala. Go no go tšhwana le memenô ya khai e e rekisiwang mo mabentleleng. Gapê mokwalô o no o le o mogolo, go no go sa itsiwe go gatisa ka ditlhaka tse dinnyenyane jaaka go itsiwe gompieno. Ke gônê ka moo "lokwalô" lo no lo le selô se se tona se se kima se se bokete.

Moragô ga lobaka lo loleele, e ka ne e le makgolo a marataro a dingwaga, batho ba simolola go ithuta go dira pampiri e e batlang go tšhwana le yônê e re nang nayô gompieno. Pampiri ya gompieno ke selô se se ntshiwang mo dilong di le dintsi; le galê go na le mehuta e le mentsinyana ya yônê. Gantsi pampiri e dirwa ka makatana a diaparô tse di sa tlholeng di na le tirô, gongwe e dirwa ka mefêrô mengwe, lefa e le lorole lwa dikgong fa di shagiwa, gongwe ka lotlhaka lwa mabêlê le korong. Pampiri e e bolêta e ntshiwa mo dilong tse di bolêta, e e magwata mo dilong tse di magwata jaaka dikgetse tse dikgologolo tse di onetseng, lefa e le megala e megologolo. Mme bogolo gompieno pampiri e dirwa ka dikgong tsa ditlhare dingwe tse di golang mo mafatshing mangwe.

Fa e le makatana, selô sa ntlha ke go a tlhophathôpha, gore a a bolêta a tlaolwê mo go a a magwata. E re makatana a sena go tlhophiwa jalo, meroko yotlhe e bile e tlositswe, makatana a udubadiwa thata mo loselong lo

Lokwalô lwa bogologolo tala

lotona. Foo a isiwa mo mogopung o motona thata gore a tlhatšwiwê sentlê; e rile a sena go tlhatšwiwa jalo, a ya go gagolakwa ka dithipathipa tsa tshipi tse di dikologang. Moo go dira makatana gore a nyêrê thata a tšhwanê le bobowa, lefa re ka re lošwaô lwa nama lo lo šwaegileng thata. Moragô ga moo go bêwa mo pitseng e tona a bedisiwa le metse, jalo

moragô go thêlwa mo dipopelong tse di dirwang ka tshipi tse di logwang, ke go re metlhôtlhô ya tshipi. E rile moragô ga moo re ka re makatana a dirilwe a dule pampiri; go bêwa gore go ômê. E gatisiwa thata thata gore metse otlhe a tšwê, le gore pampiri e nnê tshesane thata ka bosesane jo bo lekalekanyeng. Fa e le pampiri e e kwalang, e tsenngwa mo metsing mangwe a a nang le mere mengwe, gore pampiri e nnê borethe e be e phatsimê; kgantele e ntshiwa mo mereng eo, e gatisiwa lwa bobedi e ba e omisiwa gapê.

Le galê pampiri e methale e le mentsi. Go na le yônê e e leng ya dikwalô, le yônê ya dikoranta. Go na le yônê ya dikgetse (di-envelope) tse dikwalô di tsenngwang mo go tšônê, le yônê e go tlo go fapiwe ka yônê, e e magwata e e thata. Pampiri e ka baakanngwa gore e nnê le ditsela, gongwe e se nne natšô; gore e nnê mebalabala yotlhe, tšhweu, khibidu, thokwa, tshêtlha, jalo jalo fêla. A ga se selô se se gakgamatsang fa selô se sentlê thata se se ka ntshiwa mo dulong tse di onetseng tse di sa tlholeng di na le tirô, le mo ditlharing tse di tona, le dikgašwana, le eng?

PHOKOJÊ, LE MOKOKO, LE KOKOLOHUTWE

E ne ya re tsatsi lengwe phokojê a tlhagêla mo lesakeng ja dikoko. Mme ya re fêla a re o tšhwara koko nngwe a e ja, mokoko wa mmôna, wa fofêla godimo ga matlhaku, wa tshikhinya diphuka tsa ônê wa lela thata thata. Mong wa

dikoko le mosadi wa gagwê ba utlwa mokoko, ba tšwêla kwa ntlê go ya go lêlêka phokojê ka sengwe fêla se se ne se le gaufi. Phokojê a ba bôna, a tshaba a siêla kwa sekgweng ka lobelô lo logolo.

Kgantele mokoko wa tšwa wa ya go sêla-sêla dijônyana mo masimô. Gônê foo wa tšhogana ka o rakana le phokojê. Phokojê a o phamola ka bonakô a re, "Morêna Mokoko,

ke eng O no O se ka wa ntetla go ja kwa ga lona ? Kea go ja jaanong jaana !”

“Ijo, Morêna Phokojê we ! O se ka wa nja ! Fa O ka ntesa ka falola gompieno, e tla re O tla kwa ga rona gapê, ke didimale fêla.” Ka mo phokojê a mo lesa. Ka bonakô mokoko wa fofêla mo godimo ga setlhare sengwe, wa tshikhinya diphuka tsa ônê wa re ;

“Morêna Phokojê, O tlo O re jêlê nala gapê ! E ne ya re lwa ntlha wa falola, mme lwa bobedi gônê, ga O nka O rôtha madi !”

Ya re phokojê a utlwa jaana, a kgotšwa thata, a ba a ngala. Ya re a ntse a raletse matlhagare a betilwe ke pelo, a kôpana le kokolohutwe. Nônyane ya lemoga fa phokojê a le pelo e botlhoko, ya mo raya ya re ;

“O hutsafaletseng Morêna Phokojê ? O tšhwenngwa ke eng mo mogopolong ?”

Phokojê a fetola a re, “Ke tšhwanetse go tšhwenyêga, ka gonne mokoko o ntse o tshameka ka nna. Jaaka ka o lesa wa falola, ka o šolofeditse go ntesa ke ja kwa gagabô, ke gônê o fofetseng mo godimo ga setlhare, wa nthoga wa ntšhotla. Nka o tšhwara jang ?”

Kokolohutwe ya re, “Morêna Phokojê, a ga O itse go fofa ? A ke ke go rutê ?”

Phokojê a re, "Eu, a O ko O nthutê, mma !"

Kokolohutwe a re, "Go siame, ke tla go ruta. Tla kwano ke go bëlêgê." Jalo phokojê a pagama mo mokokotleng wa kokolohutwe. Yônê ya fofêla naê kwa godimo thata: mme ya re e le kwa godimodimo, ya thibogêla phokojê, ka mo phokojê a wêla fa fatshe a ngaralala.

Jalo kokolohutwe ya re, "Morêna Phokoje, O ratile jang go fofa ?" Phokojê a re, "Go fofa gônê go siame; mme fa e le go wa ga gônê, ga go utlwise botlhoko sentlê; ke tlang lo boneng !"

KAPOKO LE DIKGAPETLANA

Metse a fitlhêlwa mo mafatshing aotlhe ; ke selô se se itsiweng ke batho ba ditšhaba tšotlhe. Ga go gopê kwa a se yong gônê. E rile Modimo o bopa lobopô, wa lo bopa e le lefatshe le metse. Metse ke selô se se sentlê, e bile ke selô se se gakgamatsang. A ka fitlhêlwa a le popêgô di le tharo : a fitlhêlwa a gatsitse jaaka dikgapetlana, a fitlhêlwa e le metse fêla, a ba a fitlhêlwa e le mowa o o sa bonaleng, jaaka mowa wa metse a a belang.

Metse a a gatsetseng a fitlhêlwa a le popêgô di le dintsinzana, mme popêgô nngwe le nngwe e tšwa kafa go bopjweng ga dikgapetlana. Go na le popêgô ya kgapetlana, le yônê ya kapokô, le ya sefakô, le ya monyô o mošweu o o gatsetseng o go tweng kgogotšhwane. Dilô tse tšotlhe di bopjwa ke metse go gatsêla, jaaka go ka bônwa fa di gakologile.

Kapoko e na le popêgô e e gaisang tse dingwe ka bontlê le boitekanêlô. E bopjwa mo sebakeng sa legodimo kgakala thata le lefatshe. Ga twe kapoko e bopjwa fa leru le kgweelediwa ke phêfô mo sebakeng se se tsididi thata.

Fa lo rata go itse gore leru le ntse jang

mo popegong ya jônê, lebang fêla pitsa e e nang le metse a belang, gongwe ketlele. Fa lo tlhokômêla lo tla bôna mowa o tšwa o tlhatloga mo metsing ; jalo fa lo tlhokômêla mowa oo sentlê, lo tla lemoga o tšhwana le leru le lennyennyane le le sesane. Fa mowa oo wa metse o ka kôpana le letsididi, mowa le ônê o tla tsidifala, o tšwa metse gapê, ka mowa e le metse fêla a a thuthafetseng. Leru le jônê le ntse jalo. Maru ke metse a a thuthafetseng, a tšwa mowa o o motlhofo o o ka kokobalang mo phefong.

E re leru le kgweelediwa kwa go leng tsididi teng, leru le jônê le tsidifale, le akofe le fetoge, le tšwe dithothinyana tsa metse. Fa go le tsididi thata dithothinyana tse tsa metse

di tsidifala thata bogolo bogolo, go tsamaya di gatsêla, di tšwa dintlhanyana tsa dikgapetla. Jalo dintlhanyana tsa dikgapetla ka di dikilwe ke dithothinyana tsa metse tse di tsididi, tse di gatsetseng le tšônê, di totafala ka go tšhwaragana ga dithothinyana di le dintsi, go tsamaya di nna ditona mo di bônalang sentlê. E re di nna ditona di wele mo lefatshing, e le kapokô jaaka re e itse.

Lefa dithotshana tôta di tšhwana le galase, lefa go ntse jalo di bopilwe ka bontsintsi jwa dilônyana tse di ntlha-tharo, mme fa re na le matlhô a a ka di farologanyang sentlê re ka bo re bôna fa metse a a gatsetseng a tšhwana fêla le lekhafo la ntsi ya notshe.

Kgogotšhwane le ênê o tšhwana le kapoko, mme mo boemong jwa go botšwa mo sebakabakeng sa legodimo kgakala le lefatshe, o wêla mo bojangnyeng le mo ditlharing. Mme jalo re bôna go re dibopêgô di le tharo tsa metse, ebong dikgapetlana, kapoko le kgogotšhwane di bopilwe setšhwanô se le sengwe fêla.

Sefakô šônê se bopilwe jang? Fa sefakô se ne se ka segaganngwa ka legare, go no go tla fitlhêlwa se tthatlaganye gantsi; ke go re fa thotshana ya metse e gatsetse jalo, kgakala

kwa godimo ga lefatshe, e simolole go wa, e be e thulane le dithotshana tse dingwe tsa metse a a tsididi ; jalo metse ao a tlhatlagane nayô a be a gatsele. Ka moo thothana e nne e okediwe ke go tlhatlagana ga dithotshana tse dingwe, moragô e tšwe selô se segolo.

Motlha mongwe go ne sefakô se se kana ka mae a dikgogo ; mme bontsi jwa šônê jo bogolo bo le kana ka morolwana.

Lefa kapoko, kgogotšhwane, le dikgapetlana e le dilô tse di bônwang mariga, difakô di na selemô, di tlhôlega mo sebakabakeng kwa godimodimo. Baitsi ba dilô tse ba re di tlhôlewa ke tsidifalô ya phefô kwa godimo kgakala le lefatshe, gonne difakô di na segolo fa go le tumô ya maru.

MATLO A A AGIWANG KA KAPOKO

Kwa fatshing la Amerika mo ntlheng ya bokone go na le tšhaba e e bidiwang Maeskimo. Batho ba, ba bannyennyane, ba tshela ka ditlhapi tse ba di tšhwarang mo lewatleng, le diphôlôgôlô tsa lefatshe le tsa lewatlê, tse ba di bolayang. Tirô ya bônê ke go tšoma, le go šuga matlalô a diphôlôgôlô tse ba di bolayang, gore ba a ntshe dikobô le diaparô.

Fa go le mariga Maeskimo a nna mo matlung a a agiwang ka kapoko. Matlo ao a tle a siame fa a sa le maša, mme a akofe a lešwefale ; e re selemô se tla a simolole go gakologa. Motlha mongwe Maeskimo a fitlhêla disana le dikala tsa ditlhare mo losing lwa lewatlê, di lerilwe gônê ke lewatlê di tšwa mo mafatshing a sele ; jalo baa di phutha ba aga matlo ka tšônê.

Mme fa ba sa kake ba fitlhêla dikgong ba šola kapoko e e tšhweu, e e itshekileng, molemô. Le galê kapoko e, e gatsetse thata, jalo matlo a tle a eme a tlhomame mariga otlhe. Motlha mongwe fa ntlo e thuthafetse ka dipônê, le batho, le dintša tse di mo go yônê, dikotšwana di rôtha go le gonnye ; fa go ntse jalo, banni ba di tshasa kapoko gapê.

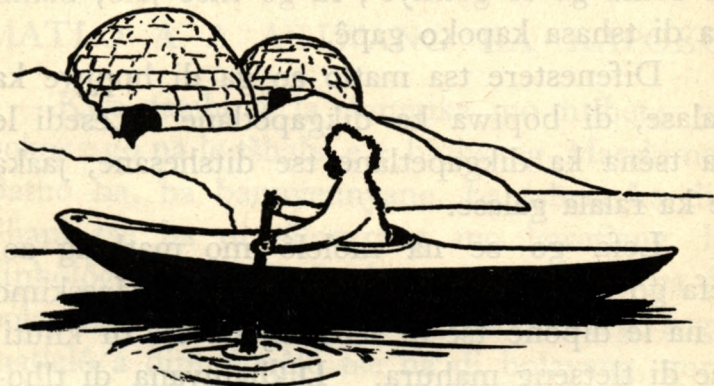
Difenestere tsa matlo ao ga di bopjwe ka galase, di bopiwa ka dikgapetlane. Lesedi le ka tsêna ka dikgapetlane tse ditshesane, jaaka le ka ralala galase.

Lefa go se na molelô mo matlung ao, lefa go ntse jalo a bothuthô sentlê. Maeskimo a na le dipônê tse di leng dijana tse di khuti, tse di tletseng mahura. Dikhainyana di tlhoningwa mo mahureng ao, jalo di tšhubiwe. Lobônê e e ntseng jalo ke yônê molelô wa Moeskimo ; pitsa ya kapêêlô e lepeletse fa godimo ga lônê. Motlha mongwe Maeskimo a ja nama e sa apêwa.

Maeskimo ga a na ditulô lefa e le ditafole ; lefatshe la ônê le tle le tlhoke ditlhare tse di ka betlwang. Mme go na le serepudi mo dintlheng tšotlhe tsa ntlo, kafa teng, se ba se khurumetsang ka matlalô. Fa go le motshegare go

jewa, batho ba nna mo go šônê serepudi se ; go le bosigo go tlo go robalwe mo go šônê, ka se atlhame mo go lekanyeng mo motho o ka rôbala teng.

E tla re phefô e e bothuthô e tla, jaaka mariga a fêla, Maeskimo a simolole go tšwa

mo matlung ao a kapoko. Dikôtšwana tsa ônê di simolola go gakologa, jalo gantsi banni ba kôlôba fêla ba ntse ba robetse ; ba tšhwarwe ke botlhoko jwa serame. Ke gônê ba itumêlang go tšwa mo matlung a kapoko, ba ya go aga mo ditenteng tse ba di dirang ka matlalô, tse e leng matlo a bônê fa selemô se tsêna. Matlo a kapoko a tle a tlogelwe go gakologa le go nyêlêla.

KWA KGOSING

"Heela ! monna, Setlabošane, e re ka mošô re phakêlêlê kwa kgosing re yê go dumedisa kgosi."

SETLABOSANE : "A O raya re yê go thamathamisiwa ka dipotšô tse dintsi ? Oa itse le wêna fa go na le batho ba ba ratang go kgadiepetsa thata, mme nna, selô seo ga ke se rate."

SEAOMENG : "Wêna O tla fêlêla kae le malôpê ? Aitse ke go leka go itšhupa go re ke bônê ba ba ratang kgosi go feta batho botlhe, etšwa rona re itse go re ga se jalo. A re tsamayê fêla re yê go dumedisa kgosi, re kgaoganê le a maleele."

SETLABOSANE : "Go siame. Re tla rakanêla fa kgotleng ka mošô. Kea gopola le basimane ba bangwe ba sekolo ba ba letseng ba gôrôga ba tla bo ba le teng."

Ka mošô ba ya kgosing, ba fitlhêla kgosi e na le lekôkô la yônê fa kgotleng.

"Mmabatho !"

KGOSI : "Ee, dumêla Montlêpôô."

MAKGOBANKU : "Rola hutshe ! Mosimane yo ! He, a Oa tshêga ? O šenne mênô jaaka kolobê ya nageng jaana ! Fa ntseana ya bo e le basimane

ba sekole sa Lofotele le Thekatlolufu jaana ;
O bôna dihutshenyana tsa bônê ekete ditlhoa
tsa borantafale, le marokgwe a bônê a le
masarusaru jaana.”

DIESANE : “Ga re sekgoanyana se go tweng sea
ithutwa se, se tla re senyetsa lefatshe ! Lo kile
lwa se bôna kae ? E re motho a dumedisa
kgosi a tlhoke le go inama, a lopalale fêla
jaaka erete o bua le molekana wa gagwê ; le
gônê e bile a tsentse mabôgô mo dikgetsing !”

MAGANO : “Re ntse jaana lona lwa re pudulogô
e ya baša e tla re boloka ? A ga lo bone fa
makgotla a bana ba ba rutilweng a šule otlhe ?
Nna ke bôna ba tikêla fêla mo majalweng — O
nne O fitlhele ditšhomi tsa bônê di ntse mafa-
ratlhatlha fa tlase ga nkgô ya bojalwa. Ea re O
tla bôna ba itšhwere thata ba bo ba sekisa
kgosi. Ka le ditlhong ba se na natšô. Ntla le
ônê Makgowa ga a ke a sekisa kgosi ya ônê. Aitse
ba re re ditšhwene, ga re itse sepê ; mme go
bôna gônê rea bôna. Thutô ke selô sa Makgowa
fêla, rona batho ba bantšho re e ipateletsa fêla ;
ea re gana, ga se selô sa rona. Ga O bone
Makgowa a le mašweu a tšhwana le thutô, ka go
twe ‘thutô lesedi’ ? Mme kaitse le ônê Makgowa
aa gana, a re re a senyetsa thutô. Nna bana ba

me botlhe ke go ya go itisetsa dikgomo tsa bônê. Tseo ditšhominyana tse go tweng di êlwa bo-Lofotele le Thekatlolufu di ka wêla koo."

SEBOPENG : "Ba ba sa rutwang bônê ba tle ba dire eng ? Ditšhomi tse lo reng lo di utlwa fa tlase ga dinkgô tsa majalwa, ke tsa bana ba lona ba ba tšwang kwa bo-Johane kwa. A e ne e sa re fa lo bôna basimane ba ba sa itse go dumedisa kgosi, lwa ba kaêla lwa re, 'Ea re go dumedisiwa kgosi, go tuana ?' Go ba goagoa jaana, lona lwa re go ba thusang ? Ló ba tsenya mowa wa bobaba gore ba tlogê ba binê kgosing; jaanong e tloge e re ka mošô lo re, ga ba dire sepê le kgosi. Lo se ka lwa lôpêla ka bana ba batho !"

LEFATSHE LA ENGLAND MO LOBAKENG LWA BOGOLOGOLO

E rile bogologolo tala Jesu Keresete a ise a tle mo lobopong lo, lefatshe la England la bo le tšhwanologile thata le jaaka le ntse gompieno. Ga go itsiwe sepê kaga lônê Ba-roma ba ise ba ye kwa go lônê. Mme motho mongwe wa Moroma yo o tlhalefileng thata, e rile a sena go bôna lefatshe a kwala jaaka le ntse, jalo gotlhe mo re go itseng re go itsisitswe ke ênê Moroma yoo.

Lefatshe lotlhe le ne le tletse dikgwa le makadiba. Go no go se na ditsela tse e leng tšônê, lefa e le marogo. Go no go se na mebila mo metsing ya batho ; matlo a na a tšhwana fêla jaaka a Batswana, a sa agiwe ka majê gongwe setena, fa e se ka dikgong le serêtsê. Mo lobakeng loo lefatshe la bidiwa "Britain", jalo batho ba lônê ba bidiwa "Mabriton".

Batho bao e ne e se batho ba ba rutegileng, e le ba batala fêla, ba tšhwana le di-tšhaba tsa lefatshe la Aferika pudulogô e ise e tle. Morafe mongwe le mongwe o no o na le kgosi ya ônê mo lobakeng loo, e bile go no

go na le merafe e le mentsi mo fatshing la England bogologolo tala.

Jalo e rile Baroma ba fitlha, jaaka ba ntse ba fenya ditšhaba tsa Europa, ba fitlhêla lefatshe la England le le letala, le batho ba le batala. Kgosi ya Baroma ya gopola fa e tla itira kgosi ya England ka bofefo ; mme ga goa ka ga nna

jalo. E rile dikêpê tsa Maroma di atamêla lefatshe, mašôlê a Seroma a a mo teng a lemoga fa dimôta tse di losing la le-watlê di tle-tse dintwa tsa batho ba

ba sa aparang diaparô di le dintsi, mme ba na le digai le ditšhaka.

E rile mašôlê a lemoga batho bao le bogale jwa bônê, ba se ka ba rata go tšwa mo dikepeng tsa bônê, ba ya go tlabana nabô.

Mme moragô mongwe a wa mo sekepeng a wêla mo lewatleng, ba bangwe le bônê ba mo latêla, ba palama mo lefatshing ba tšhwara-gana le Mabriton fa losing lwa lewatlê. Ga dirala namane e tona ya tlhabanô e e boitshê-gang, mme e rile kwa moragô Baroma ba fenya, ba lêlêkêla Mabriton mo teng ga lefatshe.

Lefa Baroma ba ne ba fenya Mabriton mo tlhabanong eo, ga baa ka ba aga mo lefatshing ; ba ne ba boêla kwa fatshing la bônê, ebong Roma, kwa Tariana (Italy). E rile go sena go feta dingwaga di le lekgolo, ba bowa, ba tsêna mo England lwa bobedi ; jaanong ba tla go aga gônê. Ba itira beng ba lefatshe, ba ruta Mabriton go aga matlo a e leng ônê, le marogo a ba ka tshelang dinoka ka ônê. Le gônê ba ba ba ba ruta go dira ditsela, le go tshela jaaka le bônê Baroma ba tshela.

Bangwe ba ka re e ne e le phaladi e e tletseng Mabriton ; mme e ne e se jalo. Manyesemane a gompieno a ka itumêla ka lefatshe le ne le gapiwa ke Baroma, ka ntlha ya gone bagabônê ba bogologolo ba rutilwe mekgwa e le mentsi ya botshelô e ba ne ba sa kake ba e itse fa ba ka bo ba se ka ba e rutwa ke Baroma.

TIŠŌ YA MODIMO MO GO ELIJA

Bogologolo tala ga bo go na le kgosi e e sa siamang mo lefatshing la Iseraela, leina la yônê e ne e le Ahabê. Mo lobakeng lwa pušô ya ga Ahabê, lefoko la Modimo la tla kwa moruting wa moperofeti yo go tweng Elija wa Motisheba. Jalo ka lefoko leo Elija a ya kwa kgosing a e tlhômamisetša a re, “Jaaka Jehofa Modimo wa Iseraela o tshedile, o ke leng motlhanka wa ôñê, ruri ga go nka go nna pula, lefa e le monyô, mo dingwageng tse, go tloga ka letsatsi le ; fa e se kafa taolong ya me fêla.” A ba a tsamaya a tlogêla kgosi.

Gapê lefoko la Modimo la tla kwa go êñê la re, “Elija, tšwa mono, O gopolê kwa botlhabatsatsi, gore O tlo O iphitlhê mo bogaleng jwa kgosi. O tla nna kafa nokaneng e go tweng Keritha, kwa botlhaba ga noka ya Joredane. O tla bôna go nwa metse a nokana eo, e bile ke laotsê magakabê gore a go otlêlê gônê.”

Elija a utlwa taolô ya ga Jehofa, a tsamaya a êtêla kwa nokaneng ya Keritha, kwa moseja ga Joredane ntlheng ya botlhabatsatsi. A nna teng foo, kwa go leng naga fêla e e sa nnweng ke batho. Lefa go ntse jalo, magakabê a ne a

tle a mo leretse marothonyana le dinamanyana ka mešômešô le go le maitsebowa, e le thusô e o e diretsweng ke Jehofa Modimo. A be a fetise dijô tseo, le go itimola lenyôra, ka metse a nokana e o thibeletseng fa go yônê. Jalo Elija a nna a tshela sentlê ka lobaka.

Lefa go ntse jalo, moragô ga lobaka lo lo-leejana, nokana ya simologa go kgala, ka ntata ya go tlohokafala ga pula mo lefatshing lotlhe.

Ke gônê ka moo lefoko la Modimo le neng la tla gapê kwa go ênê, le mo raya le re, "Elija, tloga fa, O êtêlê kwa bokone kwa motsaneng o o bidiwang Sarefatha, mo lefatshing la Basidona. O tla nna sentlê gônê, kagobo ke

laotsê mosadi mongwe wa motlhôlagadi gore a go otlê.”

Jalo Elija a nanoga a êtêla kwa bokone, a nna a êta ga tsamaya a fitlha kwa Sarefatha, mo lefatshing la Basidona, e le batho seeng. Mme le gônê foo go ne go le tlala e kgolo. E rile a atamêla motsana oo, a rakana le mosadi mongwe, a mhitlhêla a ntse a sêlasêla ditlhara-pana tse di apayang. Elija a mo dumedisa a mo kopa metse a re, “Mma, ntshiêla metse-nyana ke itimolê lenyôra.” Ya re mosadi a ya go a lere, a mo raya gapê a re, “O bo o nthusê ka dijônyana, mma.” Mosadi a mo araba a re, “Rra, ga go na dijô, di mphheletse ruri. Ga ke na sepê fêla, fa e se boupenyana jo bo kanang ka legofe le le lengwe fêla, mo sefalang, le mahuranyana a see kae mo kurwaneng ya mahura. Ke šônê se ke sêlang ditlharapana tse, gore ke apêê gotlhe mo go setseng mo, gore re tle re jê, nna le ngwanakê wa mosimanyana, re itse go šwa.” Elija a mhetola a re, “Mma, O se ka wa boifa sepê. Ya O dirê jaaka O boletse ; se se teng O nkapêêlê pele O bo O ntšholêlê, O itse go ikapêêla le ngwana wa gago. Ka gonne Jehofa Modimo wa Iseraela o bua jaana a re, Ruri boupe joo ga bo nke

bo fêlêla ruri mo sefalaneng, le ônê mahuranyana ao ga a nke a fêlêla ruri mo kurwaneng, Modimo o ise o nese pula gapê mo lefatshing.”

Jalo Mosadi a ya motsing wa gagwê a dira jaaka Elija a mmoleletse ; sa ntlha a mo apêêla dijônyana, moragô a itse go ikapêêla le ngwana wa gagwê. Elija a simolola go aga nabô, a ba a nna teng ka lobaka lo loleele. Ba ne ba nna ba ja dijô tseo, tse di ntseng di atisiwa ka kga-kgamatsô, jaaka Modimo o no o šolofeditse ka Elija motlhanka wa ônê. Boupe jwa se ka jwa fêla mo sefalaneng, le ônê mahura a se ka a fêla mo kurwaneng ; le morôrô mosadi a ne a ntse a tabola-tabola a apaya ka go tlhômagana ga malatsi. Ga nna jalo ka lobaka lwa dingwaga di le tharo, go fitlhêlêla Modimo o simolola go nesa pula gapê mo lefatshing.

DIKAO (DIANE) TSA SETSWANA

1 "GO LELELA KGAMA LE MOGOGORO"

Monna mongwe o kile a bo a tšwa morakeng a ya gae. A bo a tšhotsê letlalô ja kgama je le bapotsweng, le bile le fadilwe, mme le sa le mogogoro, le ise le šugwe. Ya re mo nageng a wêla kgama e tlhotsa, e robilwe ke motho lekoto ; e tlhotsa thata, e retelêlwa.

E rile ka monna a bôna kgama e tlhotsa thata, a simolola go e lêlêka ka mogogoro, a gopotse fa a tla e tšhwara. A tšhogana ka kgama e ntse e oketsa lobelô e mo sia. Foo a gopola go baya mogogoro go ya go tšhwara kgama. Pelo ya gana, segakolodi sa mo raya sa re, "A jaana go siame go latlha mogogoro, kgama le yônê e go sie, etšwa O sa itse fa O tla e tšhwara, ka e ne e ntse e oketsa lobelô ?" A re, "Nnyaa, ke tla e tšhwara." Foo a baya mogogoro, a lekêla go tšhwara kgama. A tšhogana ka kgama e mo katoga fêla ka senya, e ba e ya go taboga jaaka galê. Monna a nna a lekêla fêla kwa kgameng, mme kgama ya nyêlêla, a se ka a tlhola a e bôna gopê jaanong.

Ke gônê ka mo a e tlhôbôga, a re o ya go tsaya mogogoro. Ija ! wa mo timêla. A nna

a o batla thata, mme a se ka a tlhola a o bôna. Foo a tšholola dikeledi fêla, a lelêla kgama ka e ile, a bile a lelêla le mogogoro ka o la-tlhegile !

2 "SA NŠTHE LE TAU"

Tau le ntšhe di kile tsa kôpanêla go duma. Tau ya raya ntšhe ya re, "Nna ke bôna dilô ; ea re fa ke bôna diphôlôgôlô ke di ratele gore ke atamêlê kwa go tšônê, mme e re fa di tlha-gegile, ke di leleke ke etle ke duma fêla fa moragô ga tšônê, ke di leleke fêla jalo ke etla ke ntse ke duma ; e re kwa pele ke leke fêla thata ke tsene mo go tšônê, jalo ke tšhware nngwe ya tšônê ke e bolaye. Mme e re ke e bolaya jalo, jaanong ke be ke hupetse, e re e sena go šwa le nna ke bape nayô fêla, ka ke lapisitswe ke go duma, le lobelô, le go bolaya. Ka re, tsala ya me, ereka O duma le wêna,

O na le kodu fêla jaaka nna, a re kôpanê, re tle re nnê re thusanyê ka go duma; wêna O duma, nna ke bolaya gapê. Wêna O lobelô, O bile O nkgaisa ka lobelô; O tla lêlêka, O tle O ntse O duma, jalo diphôlôgôlô di lape; foo ke bolaye, ke be ke phunye, ka moo re je fêla re iketlile.”

Ntšhe a dumêla, ba tloga ba ya go tšoma. Ba tshela mmôgô ka lobaka, go ntse go bolaya tau, ntšhe a lêlêka fêla a ba a duma. Diphôlô-

gôlô di lape, tau e bolaye. Ntšhe ênê a bo aa ja sebetse, le madi aa a nwa, mme dinama di mo retelêla.

E rile motlha mongwe ba bolaya fêla jaaka galê, ba ba baa ja, ntšhe a ntse a palêlwa ke dinama. Fa go sena go jewa ba rôbala. E rile ntšhe a sa ntse a robetse, tau ya tšoga. Ya gopola letsapa je e le lapileng ja go bolaya le

go phunya. Jalo ya tloga ya re, "A nke ke mmônê mênô ! A jaana he a o na le mênô ?" Tau ya tloga ya tlhola ntšhe mênô a sa ntse a robetse, a tloga a mo raya a re, "A re kgao-ganê tlihê, monna !" Ntšhe a itse fa tau e mo tlhodile mênô. Fa monna mongwe a botsa ntšhe gore, "Lo kgaoganye ka ntlha ya eng ?" Ntšhe a mo raya a re, "O ntlhodile mênô !"

TOPO YA PITSE

Mongwaka, sêkêgêla thapêlô ya me tsêbê ;
Ke le pitse ya gago, ke go ntshetsa mekôkôtlêlô.

Nkotla, O nnosê, O bo O ntlamêlê ;
Fa tirô ya letsatsi e fedile, a ke bônê boikhutšô,
Bolaô jo bo phêpa, le mannô a a lekanyeng go
nna ka phuthologô.

Nnôlôfêlêla ka metlha, O nnametse ka puô,
Lentšwe ja gago le nonofile fêla jaaka dikgôlê.
Nkisetša seatla sa gago, O ntšholašolê,
Ke gônê ke tla go dirêlang ka boitumêlô le loratô.

Se rutle dikgôlê kana wa mpetsa fa ke tlihatloga ;
Se mpetse, wa nthaga, fa ke sa go utlwe sentle,
Nnaya lobaka lwa gore ke go tlhaloganyê.

Ela-tlhôkô dikgôlê le maoto fa ke palêlwa ke go
gôga,

Se nkgamutlhe thata, ntetla go laola tlhôngô.
Fa O ntshira gore ke se ka ka leba kwa moragô,
Dira gore di se ka tsa nkgagamatsa matlhô.

Se mpelese mekgweleô e e maketekete,
Se ntlogele mo puleng ke belesitswe.
Ntshégêla ditlhako tse di siameng.
Fa ke sa je, le baleba mênô a me,
Gongwe lengwe ja ôné lea bolaya
Le ntsentse ditlhabi tse dikgolo.
Se nkhine thata, O bo o se nkamoge seiphemô
Ke inamola ka šônê dintsi le menang.

Aitse ga ke kake ka go bolêlêla fa ke nyorilwe,
Jalo he, O nnosê metse a mantlê ka metlha.
Kana ke leka go go dirêla ka pelo e tšhweu ka
metlha,

E bile ke go leta bosigo le motshegare.
Lwa bofêlô, Mongwaka, fa thata ya me e fedile,
Se ntesetse serame, kana wa nnaya opê motho
Yo o tla mpolaisang tlala go ya lošung :
Bogolo wêna O mphofotsê ka tshiamô.
Ke gônê Modimo o tla go abêlang matlhôgônôlô,
Jaanong le ka metlha e e latêlang.

MANYESEMANE BA TSWA BADUMEDI

Baroma ba re badileng kaga bônê ba nna mo England ka dinyaga di le dintsi thata ; e rile kwa moragô ba tšwa gônê, ba se ka ba tlhola ba boêla teng.

Moragô ga go sena go feta lobaka lwa dikokomana di le dintsi, ga tla batho ba bangwe, ba tla go gapa lefatshe le go nna mo go jônê. Batho ba baša ba, e ne e le Manyesemane a ntlha ; ba lêlêka Mabriton ba ba lêlêkêla mo dintlheng tsa lefatshe, le kwa dithabeng tse di godileng tsa tengnyanaateng. Lefa go ntse jalo, e rile go sena go feta lobakanyana, Mabriton a tloga a nyalana le bafenyi ba bônê, ba tšwa basimolodi ba losika lo lo itsiweng ka leina le Manyesemane gompieno.

Manyesemane ao a bogologolo e ne e le baheitene tôta ; ba sa itse sepê kaga Modimo wa ammaaruri, lefa e le kaga Mmoloki wa rona. Ga re kake ra gakgamalêla bogale le borumolang jwa bônê. Ba ne ba tle ba tllhabane ka ba sa busiwe ke kgosi e le nngwe fêla—motlhamongwe go no go na le dikgosi di šupa gongwe di fêra mebedi mo fatshing. Fa go tllhabanwa

jalo, go tlhaselwe metse le metsana, banna ba bolawe, bana ba tšhwarwe go iwe nabô kwa kgakala gore ba rekisiwe e le ditšhwarwa gongwe balala. Motlha mongwe batšhwarwa ba go nna jalo ba isiwe kwa motsing o mogolo kgakala kwa moseja, kwa Italia, motse o mogolo o o bidiwang Roma.

E rile ka letsatsi lengwe, batšhwarwa ba ba ntseng jalo ba Manyesemane ba isiwa kwa Roma, ba emisiwa mo patlelong ya Roma, gore ba rekisiwe. Baagi ba motse ba ntse ba feta-feta ba ba leba, ba gakgamalêla moriri o mošweu wa basimane bao. Mo bafeting bao, ga bo go le moruti mongwe yo mogolo wa Roma; jalo e rile fa a bôna basimane bao, le ênê a gakgamalêla bontlê jwa bônê, ka e ne e le lwa ntlha a bôna batho ba ba ntseng jalo. A ya kwa morekising a botsa go re ke bo-mang. Morekisi a mo fetola ka go re, "Ke Ba-angela", ka Baroma ba ne ba ba bitsa jalo. Moruti a araba a re, "Tôta ! fa ba ka rutwa, ba tšwa badumedi ba Morêna, re ka re ke Baengele, e seng Ba-angela."

Moruti yo o molemô yoo, a tllhabêga mo pedung fa a utlwa kaga boheitene jo bontšho jwa basimane ba bantlêntlê bao. A sala a nna

a loga maanô a go romêla baruti kwa lefatshing la England go leka go tllhabolola banni ba teng. Kgabagare tekô ya gagwê ya fenyâ dithetelêlô le ditshenyêgêlô. Phuthêgô ya Roma ya ntsha lekôkô la baruti, ya le romêla kwa England. Palô ya bônê e ne e le mašomê a le manê, mogolo le mogogi wa bônê a bidiwa Augustine.

Mophatônyana wa baruti wa gôrôga kwa ntlheng ya England ya borwa, kwa go nong go le bogosinyana jo go tweng Kent. Kgosi ya Kent e ne e le moheitene, mme mohumagadi wa yônê o na a setse a utlwile Mafoko a a Molemô, e bile e le modumedi. Enê mosadi yoo a rapêla kgosi thata gore e utlwê baruti, e se ka ya ba lêlêka. Jalo kgosi ya dumêla go amogêla baruti le go reetsa se ba se tletseng.

E rile baruti ba tla mo kgosing ba mo fitlhêla e dutse fa tlase ga setlhare sengwe se

segolo thata. Ba mo atamêla ka lekôkô, ba tšhotsê setšhwantšhō sa Morêna, ba ôpêla difela le dipesalema. Kgosi ya reetsa thata jaaka ba e bolêlêla kaga Jesu Keresete, ya tloga ya ba araba ya re, “Mafoko a lona a molemô, le dipolêlô, mme kana mo go nna ke mafoko a maša, e bile aa gakgamatsa, ga ke itse fa e le a boammaaruri. Mme ka lona lo dumetse fa dilô tse e le tsa mmaanete, e bile e re fa lo rata go re dirêla molemô o le osi, nna ka re, lo ka ruta batho botlhe ba ba ratang go rutwa, go se na dingalô dipê, lefa e le opê yo o tla lo utlwisang botlhoko.”

Ke gônê baruti ba simolola go nna mo lefatshing. E rile go sena go feta dinyaga dingwe kgosi le yônê ya dumêla, ya kolobediwa, batho ba le bantsi le bônê ba dumêla mo go Keresete.

BOBELOKGALE JO BOGOLO

Go na le lefatshe lengwe kwa Europe je le fa losing lwa lewatlê, je le bidiwang Holland ; ke kwa Maburu a duleng teng bogologolo. Ntlha nngwe lefatshe leo le kwa tlase ga lewatlê, e bile le bapisitse lewatlê ; ke gônê ka moo batho ba agileng dithakô tse dikima le dimôta tse ditona tse ditelele, tse di tšhwanang le letamô, go kganêla lewatlê go le thibêla kwa ntlê, gore le se ka ja êlêlêla mo lefatshing. Mme motlha mongwe dintêlô tse dikgolo tsa lewatlê di thuba dimôta tse, jalo lewatlê le tloge le thubegele mo lefatshing, le tlhatsetse gongwe le gongwe e le morwalêla ; go senyege matlo, le ditlhare, le dikgomo, le batho, go nne tlalêlô e kgolo thata.

E rile motlha mongwe ka mosimane mongwe a tšwa sekoleng a ya gae, go le maitse-bowa, a lemoga letšhoba je lennye mo lomo-teng longwe, ka tsela e ne e bapile le lomôta lwa lewatlê. Metsenyana a bo a setse a muna-muna ka jônê letšhoba jeo. Rraagwê o na a mmoleletse gantsi go re fa mo go ntseng jalo go ka dirala, fa letšhoba le sa thijwe ka bonakô, metse ka go muna jalo a ka dira letšhoba

je legolo fêla ka bonakô, ka moo lewatlê le ka tloga ja tlhatsetsa mo lefatshing jotlhe.

E rile pele mosimanyana a gopola go re o tla tabogêla kwa gae, a bolêlêla rraagwê.

Mme a tloga a ithaya a re, "Gongwe letsatsi le tla bo le phirimile rrê a ise a tle, jalo re tla retelêlwa ke go ba re fitlhêlêla letšhoba gapê. Mo gongwe re ka tla ra fitlhêla letšhoba le setse le le legolo mo re tla retelêlwang ke go le thiba." A bôna fa a tšhwanetse go sala foo a dira kafa nonofong ya gagwê go thiba letšhoba.

Jalo mosimane a nna fa fatshe a tsenya letšwele mo letšhobeng gore le thibêlê metse. A lala gônê bosigo jotlhe, go le lefifi le tsididi. Fêla ka mošô motho mongwe a feta kgakala-

nyana, a mmôna a gakgamala, a sa itse se mosimane o na a se dira. A mo tlhaeleletsa a re "O dirang foo ngwanaka?" Mosimane a araba a re, "Go na le letšhoba mo lomoteng, ke leka go thibêla metse."

Monna a tla ka bonakô, a golola mosimane, a kuêla batho kwa gae, banna ba tla, lomôta lwa baakanngwa, jalo lefatshe ja bolokêšêga. Mosimane yo o pelokgale yo a lebogwa thata, a fakwa ke morafe otlhe. Mme ka nnete, mosimane o na a itšhupa a le pelokgale sentlê. A se ka a boifa go inêêla mo matsapeng fa a ka boloka morafe wa gagabô.

Lefa go ntse jalo go bofefe go nna pelokgale fa re le mo matlhong a batho ba ba kgatlhwang ke tirô ya rona ; go thata go itšhupa pelokgale fa re dira se batho ba sa rateng re se dira. Gantsi bobelokgale jwa mmaanete ke go gana go dira se se sa siamang, lefa batho ba rata re dira jalo, e bile ba re tshêga gongwe ba kgotšwa thata fa re gana. Re ka re, mo ditšhabeng tšotlhe, ga go na opê gopê yo o itšhupileng a le pelokgale jaaka Morêna wa rona Jesu. Fa mongwe a rata go nna senatla tôta, a a mo etse.

PHEKO

Fa ke bua ka pheko, ga ke re ke tsile go bolêla mere e e tlhakanngwang ke dingaka go dira pheko ; ke rata go šupa kgopolô ya motho fa a lebile pheko, le se pheko e se dirang mo go ênê.

Mo kgopolong ya batho ba le bantsi, pheko ke mokgwa wa go inaya nonofô mo mmeding wa motho. Ke go inaya lesegô, go inonotsha mo ponong ya matlhô le ya mogo-polô. Motho ga a kake a tshela sentlê fa a sa phekolwa, Modimo ga o kake wa mo femêla fa pheko e se yô—ga tualo.

Mo Setswaneng sa bogologolo, kgosi ya morafe mongwe fa e ka šwa, ya ba ya bônwa sefifi ke morafe o mongwe, morafe oo o ka tsaya marapô gongwe sengwe fêla se o ka se tsayang, sa mmele wa kgosi eo, wa ya go se dira dipheko. Ka go dira jalo, ke go re go fentswe morafe wa kgosi e e tserweng dipheko. Ke gônê ka moo phupu ya kgosi e se nang tlhômamô fa e leng teng. Ke gônê fa go duleng mokgwa wa go fitlha kgosi, kana mogolwane mongwe wa motse, mo sakeng ja dikgomo. Fa a sena go bolokwa mo lesakeng, kgomo

Two men in a field with a cow.

di tla di le dintsi mo sakeng di nne teng ka sebaka go timetsa maêmô tôta a phupu. Bogolo phupu e nna fa gare ga lesaka, ka go bo bogare jwa lesaka ke gônê fa dikgomo di nnang bobe teng, di dire letšhotêlô legolo. Fa dikgomo di le dipôtlana, go na le go leriwe dingwe di tšwa go sele, go tlatša lesaka go dira letšhotêlô ka bonakô. Mmu wa phupu ya lesaka ga o ke o totomadiwa, oa phatlaladiwa gore o tlê o akofê o timêlê.

Fa motho a lwala, o alafiwa ke ngaka ka ditlhare tse di ka kgônang bolwetse ; fa motho a fôla, o na le go phekolwa, ke go re go dirwa jaanong ka mokgwa o o mo thatafatsang, gore lefa a ka loiwa jang, go se ka ga mo tsêna. Bana ba motho ba na le go phekolwa ba le mmôgô ba na le mmaabô le rraabô go ba dirêla gongwe, go naya phemêlô e e lekanang ka mokgwa o o tšhwanang. Go diphatsa fa bana kana dikgomo di ka phekolwa, yo mongwe a se yô.

Dikgomo di na le go phekolwa, e se go re dia lwala, mme e le go re di dirêlwa phemêlô mo boloing jo di ka bo romêlwang, go tla go di senya ka mokgwa mongwe. Ke gore motho lefa e le mang fêla yo o ka tšhwarang

dikgomo tse ka boloi, a šwê, kana a tsênwê, kana a siê le naga, kana a lwalê ka popêgô nngwe fêla, a ntse a ipolêla fa a tšhwere kgomo tsa monna. Ke go re mung wa dikgomo o pheko e thata.

Mo kgopolong ya batho ba ba se nang kitšô jalo, masimô le ôné a na le go phekolwa fêla jaaka dilô tšotlhe. Dikgotla tsa motse di na le go phekolwa le tšônê. Ke raya go re kgosi e ka batla ngaka e e thata kwa e ka e bônang teng, gore e phekolê kgotla ya yônê ka pheko e e sa itsiweng mo morafing, e e tla sitang dingaka tse dingwe. Motlhamongwe kgosi e ka tšomisa batho ditau, ditlou, dinare, lefa e le dinoga tse di boitshêgang tse dikgolo,

ya dirêlwa dipheko ke dingaka kafa di itseng ka teng ka ditokololô tsa dilô tse, kana ka mahura a tšônê. Mongwe le mongwe o na le go ipatlêla pheko ya gagwê fêla kafa o nonofileng ka teng; mme fêla pheko ya kgosi e tšhwanetse ya gaisa tsa bathonyana ka nonofô. Motho fêla ga a kake a tsaya pheko mo ngakeng e kgosi e e tsayang mo go yônê; ga a kake a tshela; ngaka ya kgosi ga se ya batho botlhe.

Botshelô jwa Motswana wa tlhôlegô jotlhe bo tlhomame mo phekung; fa pheko e se yô, ga go na botshelô. Jalo motho ga a na kagisô, o ntse mo poifong lobaka lotlhe fêla. Mokgwa o ke mokgwa wa bogologolo wa Motswana, jalo o godile naê wa tsêna naê mo Sekereseting. Ke mokgwa o o nong o na le thusô mo go ênê bogologolo fêla jaaka a tsêna mo leseding le mo Sekereseting. Tse dingwe ga goa ka ga nna thata go di lesa fêla gotlhe; mo metlheng eno re fitlhêla dilô di le dintsi di nyeletse. Bogologolo go no go na le selô se go bolawang diphôlegôle ka šônê, se bidiwa 'gôpô', kana 'têlêkêla'. E ne e le selô se se molemô thata; mme e rile tlhôlebôle fa e tla, Motswana a latlha gôpô go sa rêrwa, e bile

o tshela botoka go gaisa jale ka gôpô. Ga re fitlhele bapê ba ganêlêla mo segaing, selô se ba jeleng lefatshe ka šônê; lefa e le mo tshegeng, setšwalô se se neng se na le go tľhabisa phefô : re bôna gompïeno tshega, boemong jwa go tľhabisa phefô, e tľhabisa ditľhong.

Jalo fêla pheko ka e le tumêlô e e anapang boammaaruri, kana e e bo fopholang, e tšhwanetse go tľhabisa ditľhong batho ba gompïeno ba lesedi ja tumêlô ya Sekeresete. Mme kafa ke šupileng ka teng, ka gôpô le tshega, go bônala sentlê go re Motswana o tľhabologa ka dilô tse tsa ka kwa ntlê; fa e le mowa wa gagwê ôê, o sa le mo lefifing. Ereke o tsamaya mo mogogorong wa moruti wa lošo, tsamma ya Morêna le lore lwa gagwê, tšônê ga di mo gomotse. (Lo lebeng Pesalema ya mašômê mabedi le metšô e meraro.) Motho wa bogologolo êê, o na a na le pheko, a bile a ngaparetse yônê yosi, kagobo go no go se na epê e sele.

Gantsi motho wa gompïeno o fa gare fêla, o rata go nna le pheko di le pedi, yônê ya gale, le tumêlô ya Sekeresete.

Ke lekile go phutholola se pheko e leng šônê, le se e se dirang; mme fêla jaaka ke

setse ke boletse ka boloi, pheko ke jônê boloi ka josi. Ke selô sa lefifi, ga e kake ya šupege-diwa opê mo leseding ; ke tirô ya baloi. Mme lefa go ntse jalo, ga rea tšhwanêla go baya Motswana wa bogologolo molato ka go dirana le pheko ; o na a tsamaya mo lefifing je lentšho. Go no go se na sepê se sele se a se itseng se se ka mo femêlang, jalo a itirêla leanô le a ka ikgomotsang ka lônê mo motlheng wa tlalêlo.

Mme gompieno goa bônala fa batho bangwe ba fitlhetse bagologolo ba lesitse dilô di le dintsi thata, jalo ba di utlwalêla, ba boa ka moragô go di batla. Gantsi ba timediswa ke batho bangwe ba bašweu ba ba reng, motho yo montšho o senyeditse ka go latlhisiwa mekgwa ya segagabô. A bônê batho bao ba ntse mo mekgweng ya segabônê ya bogologolo? A ga se bônê ba fêla ba ba fetolang dilô ka paka tšotlhe ?

Ke ntse ke bua jaaka pele ke re, aitse batho ba teng, e bile ba bantsi, ba ba duleng mo mekgweng e e sa tšhwanêlang ya segologolo. Ba e lebile e le poêlo-moragô fêla. Bônê ba gopotsê kwa botšwelong-pele le tumêlo e e phêpa, ba ikgolotsê mo dikgoleng tsa bonyana, mo dipoifong le mo diphekung tsa bogologolo.

PHENYO YA LORATO, 1

Moruti Apolo wa Moganda o na a ntse mo tlung ya gagwê mo motsing mongwe wa lefatshe la Mboga, a bo a lemoga fa a le mo pitlaganong e kgolo thata ; a le kgakala le legae le ditsala tse di ka mo thusang. E sale a fitlha ngwaga-tlola mo lefatshing le le bidiwang Mboga, bothata bo ne bo ntse bo golêla pele. O na a dule kwa gagabô ka maikaêlêlô a go anamisa Lefoko la Modimo mo setšhabeng sengwe sa seeng. Kgosi ya motse e ne e mo gorositse sentlê, e gopola fa e le motho yo motona yo o humileng ; mme fa kgabagare e fitlhêla go re motho yo, Apolo, ke mohumanegi fêla, e bile a le bonôlô, ya tloga ya mo nyatsa ya mmifêla. Fa e le ênê Apolo, a nna a ruta fêla, a sa tshabe, a šupa fa ditirô tsa batho gantsi di ne di sa siama, e le tse di kgatlhanong le melaô ya Modimo, jaaka ba ne ba tlwaetse go tsaya lehufa, le go itaya basadi le malata e bile ba ba bolaya, le go tlhola fêla mo majalweng, le ditirô tse dingwe tse di makgapha. Jalo kgosi e ne ya mo šakgalêla thata.

Fa a le foo mo mogopenyaneng wa gagwê, a ineetse thapelong, Apolo a tšhoga ka a utlwa

modumônyana kafa ntlê ; a sa ntse a reeditse, ga tšoga kgwašô ya molelô. Ke ba tšhuba ntlo a le mo teng ! Motho wa Modimo a fêlêlwa ke mogopolô, a khubama ka mangôlê a inaya Modimo. Molelô wa tšhwara borulêlô ka mokgwasa o mogolo. Apolo a tšhogana ka a utlwa lentšwe jaaka eketse ja motho, le kua le re, “Se tšhube ntlo ya motlhanka wa me, ka gonne o tsile ka taolô ya me !” Le bônê ba ba kwa ntlê, goa bônala fa ba le utlwa, ka Apolo a ba utlwa ba tšhoga ba gakgamala, ba re, “Utlwang ! Ga twe re se ka ra tšhuba ntlo e !” Mongwe a bitsa a le kwa ntlê, a re, “Heela, Apolo, a O sa ntse O le teng ?” Mmui a ba a phomêgêlêla mo teng a tšhwara moruti a mo šwatola, a mo ntsha mo tlung e jaanong e leng dikgabô fêla. Fa a bêwa kwa ntlê, Apolo a raya banna ba ba mo dikanyeditseng, ba tôta ba tsileng go mmolaya, a re, “Ke nna yo, fa lo rata go mpolaya lo mpolayeng fêla.” Banna ba êma ba mo lebaleba fêla, mme ga se ka ga dira le opê yo mmayang diatla. Le galê ba tloga ba mo isa kwa kgosing.

Fa kgosi e ba bôna ba tla, ba na le Apolo, ya ba šakgalêla ya ba raya ya re, “E ntse jaana ga loa dira kafa taolong ya me ?” Mophato wa

re, "Ee, kgosi, mme ke kagobo re utlwile lentšwe ja Modimo wa ga Apolo, le re re se ka ra mmolaya." Kgosi ya gakgamala, mme ka go le maitsebowe ya mo laya ya re a bakêlê go tlhôla a ruta batho, a be ka mošô a phuthê dilwana a boêlê kwa gagabô. Jalo mašôlê a mo golola a mo lesa a tsamaya.

Apolo a tšoga ka maphakêla a senka me-pakô le ditlhomešô le dipalêlô, a simolola go aga seša mogope wa gagwê. Maitsebowe a ba a nna a ruta baipoledi ba gagwê ba see kae, jaaka galê. E rile malatsinyana a sena go feta, kgosi ya romêla bangwe gapê go mo tšhwara. Ba mo isa kwa kgotleng ya kgosi, morafe o le teng. Kgosi ya mmotsa ya re, "Ke eng O sa ntse O le fa? A ga kea go lêlêka?" Apolo a e araba a re, "Ee, kgosi, mme Modimo ga o ise o nteleke." Kgosi ya gwêtlha makolwane mangwe; a mo ragogêla a mo digêla fa fatshe, a mo seolaka ka dithupa tse dikima tsa letlalô ja kubu. Fa a šwetsa, motho wa mogolo ekete o fêlêlwa ke mowa. Mme kgantele a idibologa, a itse go ikgôga-gôga a ikisa kwa mogopenyaneng wa gagwê.

Ga feta malatsi mangwe gapê, Apolo a ba a simolola go bôna lobaka. E rile fa a nonofa

go ka tsamayatsamaya, a ya lwa ntlha kwa ntlwaneng ya thutô, a leka go ruta bangwenyana ba ba neng ba tle ba phuthegele teng. Mme bangwe ba ba mmonyeng a ya teng ba ya ba sebetsa kgosi fa Apolo a sa ntse a ruta. Kgosi ya ntsha batho go ya go mo tšhwara gapê. Fa ba mo lere mo kgotleng, ke thupa go lela mo go ênê go se na dipê dipotšô ; ya lela ya lela mo go boitshêgang. Fa ba khutla go mmetsa ke ba re jaanong re mo simcgile. Kgosi ya re ba gôgêlê setoto sa gagwê kwa ntlê ba se tlogêlê se jewê ke dibatana.

PHENYO YA LORATO, 2

Mme jaanong ga bo go le mosadi mongwe mo motsing oo, e le mosadi yo mogolwane, yo o bileng o na a tlhadilwe ke monna wa gagwê. Fa Apolo a tla sa ntlha, mosadi yo o na a tllhabêga mo pedung ka go mo utlwa a ruta, jalo a inêêla go reetsa le go ithuta, a itšhokêla tlelase le ditekô, a ba a kolobediwa. Jaanong fa a bôna moruti wa gagwê yo o mo ratang a seolakwa ka setlhogo se se kanakana, a simolola go gala a lela a re, "Ijo, moruti wa me we, moruti wa me we!" Mme o na a ka dirang, e le mosadi fêla wa motlhalwa? Lefa go ntse jalo a utlwa kgosi e re setoto se latlhêlwê kwa ntlê, se jewê ke dibatana le dintša. Enê a ikaêlêla mo pedung go ya go mmoloka. Jalo a êla tlhokô kwa banna ba mo gôgêlang teng.

Meruti ya bowa, tsatsi ja retologa. Badumedi ba bo ba iphitlhile mo matlung a bônê ba šwabile, ba itse fa polaô e e mašwê e diragetse mo motsing wa bônê. Bontsi jwa batho ba sa re sepê, ba dumêlêla tirô e e dirilweng. Fa letsatsi le phirimile, mosadimogolwane a ngwêga mo lolwapeng lwa gagwê, a dikologa

motse a ya kwa ntlê a ya go fitlha moruti wa gagwê a mo êpêla ka dinala tsa gagwê. Fa a fitlha kwa setotung, a ntse a lela ka pelo-botlhoko, a tšhogana ka a utlwa setoto se duma. Mosadimogolwane a roroma ka poifô e kgolo thata. Sa duma gapê. Ijo we ! E ntse

jaana motho ga a ise a šwe ? Mosadi a tla a atamêla a ama mmele wa motho, a fitlhêla motho a sa ntse a hemahema. Mme mosadi yo o esi yo o fôkôlang, o na a ka dirang ? E bile go le bosigo jalo. Lefa go ntse jalo, lefifi ke jônê je le thusitseng. Ka bothata, ka matsapa a magolo, le ka poifô, mosadimogolwane a simolola go mo gôgagôga. Moragô ga lobaka,

le matsapa a a senkileng go mmolaya le ênê, a mo fitlhisa mo mogotšwaneng mongwe o o se nang motho, o beng ba ônê ba hudugileng, e le o o wang o o ntsweng ke dipêba le bontseane fêla. Fa a sena go mmaya teng, ka mogope o no o le kgakajana le motse, a ya gapê kwa motsing, a tsaya metse le dijônyana mo lwapeng lwa gagwê, a di lere kwa molwetsing, a tlhatšwa dinthô tsa gagwê, a mo fa dijô, a di mo tšholêla fêla, molwetse a palêlwa le ke go isa dijô mo leganong. Jalo a itse go gotsa molelonyana, a gôga matlhaku mangwe a magologolo, a a baya fa kgôrwaneng. A sena go dira jalo a leka go senya mogôga wa gagwê ka go gatagata, jalo a itse go boêla kwa motsing.

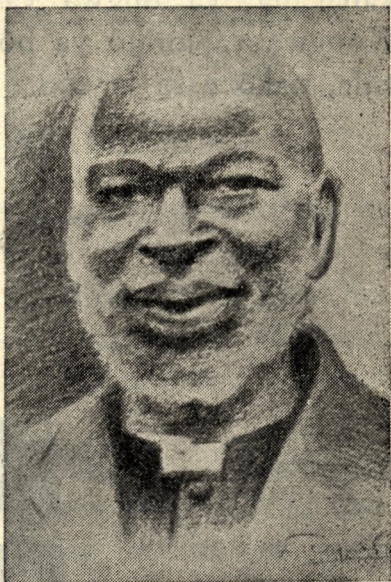
Ka mošô mosadi a nna ka poifô e kgolo thata, e se re gongwe motho mongwe a ka lemoga se o se dirileng, le kwa Apolo o leng teng. Fa letsatsi le phirima, a ya go mo tlhola ; ka boitumêlô ja bogolo a mhitlhêla a sa tshedile, e bile a le botokanyana. A mo tšholêla dijô gapê, le go leka go mo tshasa dinthô. Ka makuku a mo tšholêla dijônyana gapê. A nna a mo êtêla jalo masigo a le mantsi, Modimo o ntse o mo thusitse o mo sireleditse. Badumedi ba bangwe, ba ne ba

se bantsi, ba ntse ba lelêla mošwi Moruti Apolo. Ba bo ba mo lelêla mo sephiring, ka go boifa bogale jwa kgosi.

Ya re go sena go feta lobaka lo loleejana, Apolo a simolola go fôla. Tsala ya gagwê ya mo gakolola ya mo rapêla ya re o tšhwanetse go leka go ngwêga bosigo bongwe, a lekêla ka thata kwa gae ; ya re fa kgosi e ka mhitlhêla gapê a sa le mo motsing, e tla mmolaêla ruri go se na pelaêlô. Mme moruti wa molwetse a gana a re, "Nyaa, mma, Modimo ga o ise o mpolelele gore ke boêlê kwa moragô. Bana ba me ba motse o, ke bônê ba ba ntlhông segolo bogolo, ka ba sa le mo bontšhung le mo bohutsaneng."

Ka mmaanete, letsatsi lengwe Apolo a tšoga a phakêlêla kwa motsing. A tlhamalalela kwa tlung ya thutô. A fitlhêla moropa o phuthêgô e tleng e bidiwe ka ônê—a ba a simolola go o itaya go ipiletsa phuthêgô. Batho ba motse ba tšhoga ba gakgamala fa ba utlwa moropa o, o o ntseng o didimetse e sale ka moruti a bolawa. Ba thologa ka mebila yotlhe ya motse, ba kgobokanêla kwa mogoping wa thutô. Ya re fa ba bôna Apolo, ke ba êma fêla ba kgwe-reanye ba mo rotoletse matlhô ba ithaya ba re,

“Batho ! Oa bo a tšwa kae tōta, ka e le ênê re mmolaileng !” Apolo ênê a ntsha Baebele ya gagwê a e pêtlêka mo ponong ya bônê, a simolola go bala. Kgantele a lemoga fa mongwe a mo atametse ; fa a tšholetsa matlhô a tšhogana ka a bōna kgosi fa pele ga gagwê. Mme kgosi e ne e mo khubametse ka mangôlê, e tshaba go mo leba mo matlhong, e tsile go kopa maitšhwarêlô. Apolo a mo naya seatla a khubama fa go ênê a simolola go rapêla.

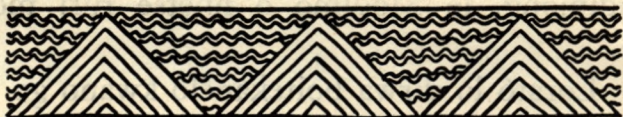

Rev. Apolo Kivebulaya

Go tšwa foo tirô ya Modimo ya tšwêlêla pele ka nonofô e kgolo mo fatshing ja Mboga. Le yônê kgosi tōta e fitlhetse go re loratô ke selô se se marapô a thata, go feta kilô kgakala ; ya ba ya simolola go thiba mekgwa e e bošula, le go ithuta maikaêlêlô le maitsêô a Sekeresete.

E bile tirô e e simolotsweng ke moapo-
setoloi Apolo wa Uganda, ka boitšhoko jo bo
kanakana, ya ungwa ya nna ya golêla pele.
Kungwa ya loratô ya bônala, e bile e eme, e
tiile, nakô e sa le eno.

LORATO LWA MODIMO

Baratwa, a re rataneng ; gonne loratô ke selô sa Modimo. Mongwe le mongwe yo o ratang o tsetswe ke Modimo, o bile o itse Modimo. Yo o sa rateng ga a itse Modimo, gonne Modimo o loratô. Loratô lwa Modimo lo bonatsheditse rona ka gônê mo, ka Modimo o romile Morwa ôné yo o tsetsweng a le esi mo lefatshing, gore re tshelê ka êné.

Lorato lo mo, e seng go re, re ratile Modimo, fa e se go re o ratile rona, wa ba wa roma Morwa ôné go tla a nna seletlanyô se se ntsheditsweng dibe tsa rona. Baratwa, fa Modimo o re ratile mo go kalokalo, le rona re tšhwanetse go ratana. Ga go motho opê yo o kileng a bôna Modimo ka motlha opê ; mme fa re ratana Modimo o nnetse ruri mo go rona, le loratô lwa ôné lo dirilwe boitekanelô mo go rona. Modimo o loratô ; yo o nnetseng ruri mo loratong o nnetse ruri mo

Modimong, le Modimo o nnetse ruri mo go ênê.

Loratô lo dirwa boitekanêlô kwano go rona ka gônê mo, gore re se ka ra nna le poifô mo letsatsing la tshêkô. Ga go na poifô epê mo loratong ; loratô lo lo itekanetseng lo tlo lo latlhele poifô kwa ntlê, ka poifô e na le petšô : yo o boifang ga aa dirwa boitekanêlô mo loratong.

Rona rea rata, kagobo Modimo o re ratile pele. Fa motho mongwe a re o rata Modimo, le morôrô a ila mogagabô, o maaka : gonne yo o sa rateng mogagabô yo o mmonyeng ka matlhô, ga a kake a rata Modimo o o iseng a o bone. Jalo taolô e, re e tšhotsê mo go ênê go re, yo o ratang Modimo, a a ratê le mogagabô.

1 Johane 4 : 7-21.